

Dáuid Ferencz.
Utmutatás.

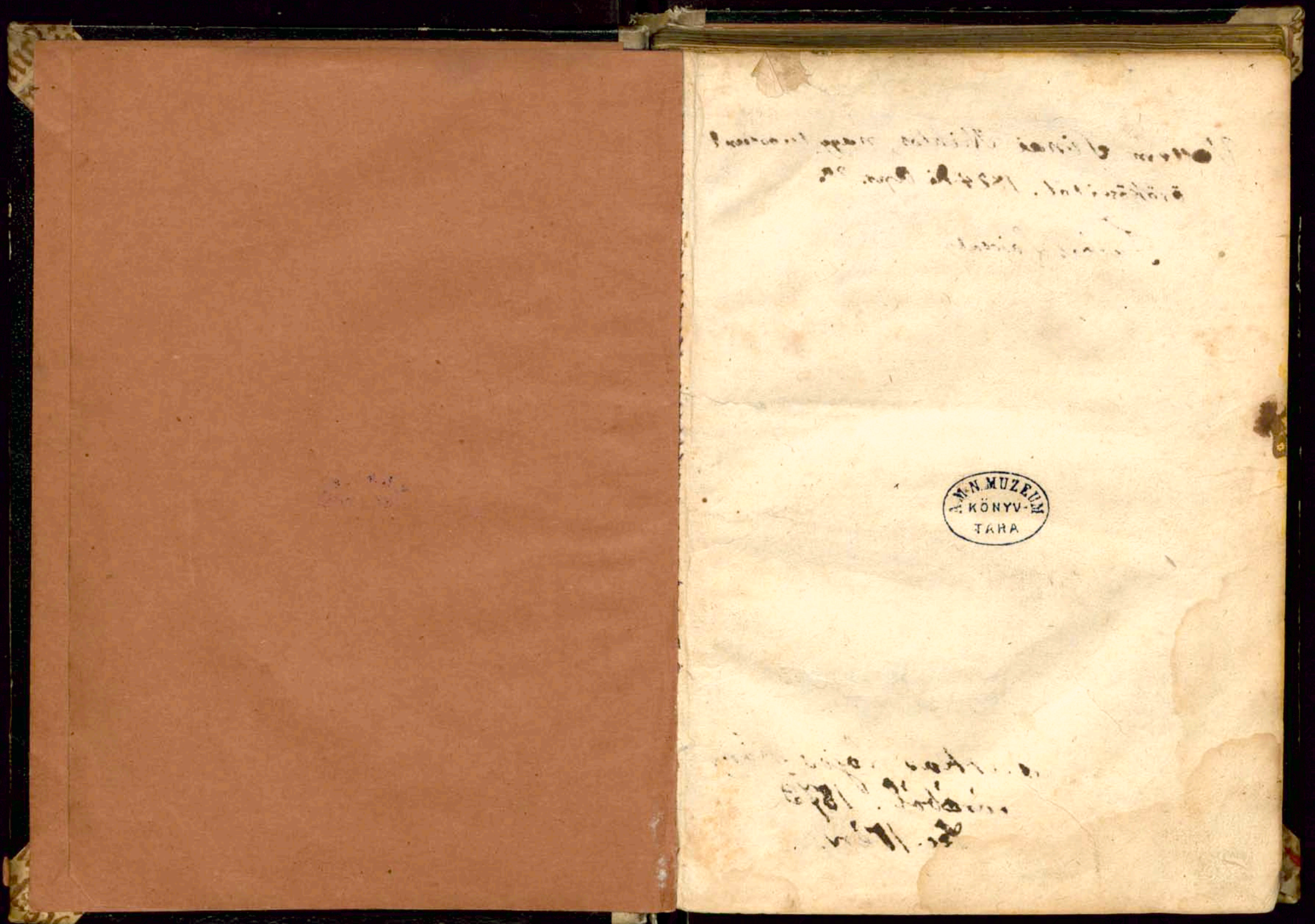

B.M.K.I.
62

(Teljes)

Volem Sinai Miklós, nagy tudósunk,
örökösaitől. 1824-ki Apr. 20.

Farkas Lajosnak

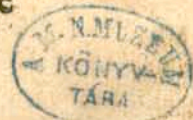
*Farkas Lajos Könyv-
tárából. 1873
Dec. 18-én.*

RÖVID V T MUTATAS AZ ISTEN-

nec igei enec igaz ertel mere, mostani sene
Haromsagrol tamadot vetel kedese
meg fejtse ere es itelese ere hasznos
es süksseges.

ES A I AE IIII.

Az napokban az urnac az ő sennge fel magastal
tatic, es diczőségben lesen, es az földnec az ő gyü-
mölczé gyönierűseges azok nac kie Israhelből meg
maradnac, es minden ki Sionbol es Israhel-
ből meg marad sen nec hiuattatic,
minden ki beirattatot az elerbe
Ierusalembe.

EXCVSVM ALBAE IVLIAE
per Typographum Regium Raphaelem Hoff-
halterum, Anno M. D. Lxvii.

2
AZ JSTENFELŐ ES
*igaz nemesferfunac, Mikola Ferencz nec, a
 kőniörges nec, es az kegyelemnek lelket az
 Atia Jstentől az Christus által
 keuannyok.*

MINDENFELE TVDO-
 maniokban es mestersegekben,
 az mi az fő dolog, es miben az e-
 ges mesterseg helyheftetuen va-
 gyon, miglen ki nem mutattatic
 az tanulóknac, es vgy mint keznel fogua az egye-
 nes vton arra nem vitettet nec, hogy az tudoma-
 nynac igaz fundamētomat meg erczyec, soha ad-
 dig valoba, meg sem tanulhattiac es az tudoman-
 nac az ő czelliet meg sem lathatiac mellyre őne-
 kiec főkeppen kel neziniec es tudomaniokat meg
 hataroznioc.

Ez az oka, miért enis ő rövid irast az emberek
 nec semec eleibe akartá tamaztanom, hog mind
 azoc kie fidalmazzac tudomaniukat, meg esmer-
 hessec, hogy nem pozdoriabol sem falmabol e-
 pittiuc hitünk nec vallasat: hanem az egez derec
 sent irasnac foliasabol: mellynec az ő foliasa es
 A ij ereie

ereie olly hathato hog az kősziklakat es meg ron-
tia elbesinte az velőbe be hat, es az emberecnek
gondolattiokat kettő meczi Hebr. 4.

Azockedig kic az emletől es az teytől el szakaf-
tattanac, kic egygyűgyűec es az vrnac besedith
titzelic, Esa. 66. es 28. napon kent neuckegyenec
es az meg esmert igassagban epülten öregbeggye
nec miglen tekelltes felfiakka lehesse nec es az
Istennec vilagossagaban iarnan: az igaz vilagossa-
got az Christust az hitnec altala öuecke tehessec.

Engedni az Isten besedenec es regi üdöktől fo-
gua be vött velekedeseftől el szakadni nem embe-
ri erőből vagy on hanem Istennec kiutalkeppen
valo czielekedeti, mellyben az ő hiueit be peczie-
tli, az ő lelkenec altala hordozza es vgy mint ő
iuhait, az ő sáuanac halgatafara szoktatia.

Bizonnia nehez az testnec, es ez vilagi bölczy
emberec előtt fidalmas anni attiaknac magya-
razattiatol Conciliomoktól fel epittetet fok es-
tendőtől fogva háromfagos Istentől el allani, ne-
hez Ariankfainac fidalmat es cziusolasokat visel-
nunc de mind czekben győzedelmes az hit es fe-
retet, mellet az Christus az ő igeiben az hiuek-
nec az ő siuőkben gerieft estamaft.

Hogy az Istennec az ő czielekedetirebben az
dologban

dologban meg mertekelhe fűc fűkseg mi nekünd
az regi példakra, ne fűnec, mellic mi nekünd ta-
nusagunkra irattattanac meg. Abrahamot az I-
sten Chaldea bol az ő hazaiabol, ki hiva mikor ő
vele fűuetseget akara ferzeny, es ötet iduöziteni,
el hagiata vele ferelmes hazaiat, atiafaiat, es az oc-
kal minden győniörűsleges tarlafogat, hogy meg
mutassa az Istennec, kőueteseben, es az bodogsag-
nac vtaban, effele külső dolgokra nenkellien, az
kereftien embernek nezn.

Szent David az ő cnekenec negyven ötödice re-
seben ahol az Christusnac gyülekezeti mind e-
kesegeuel megiria, es az ő iegetet a Iesus Ch. üst
magyazuan ezt mongya, en leaniom halgas, es
haiczy ide fűleidet es feletkezzel el az te atiadnac
hazarol Ha az Christusnac iegetet akarunc lenni
el kel feletkeznunc Ariankrol anyankrol min-
denbeuött emberi velekedeseftől es az mi eg-
gyetlen egy mesterünk nec az Christusnac sáua-
hoz kel ragazkodnunc es azt halgataunc.

Ezekről elmelkeduen ez vilagnac fidalmat, a-
tiantfainac karomlasites könnyé el viselhettiunc
es az mi lelki esmeretünk nec az ő bizonyag tete-
le vigasztal minket. Hogy kedig en magamtól fol-
liac kegyelmed ennek em ebből bizonyagom le-
het,

het, melly igen nem mehettem volna enez hadbā
es a tusakodasnac es visauoniasnac habiatol mely
igen rettegtem. De az ki ezt en bennem fel indi-
totta, es velem el kezdette oly igen erőss, hog min-
den ellenfegi ellen meg tuggya otalmazni az ő i-
gassagat, es fel epitett minden bosusagnac es fida-
lomnak el vifelelere.

Köszönöm kedig az en ellenkező tarsaimnac,
hogy olly kialtasokat tőnec ellenem es minde-
nűt vgy mint eretneknek hamissan az ő itiletec
ferent ki kialtanac mert ha ezt nem miuelic vala-
talam mind eddig es az Istennek az ő igassagat
en magamban el temettem volna. Az Isten előtt,
ki minden embernek süuenec titkat erthi, semmi
el nem fedestetic, az előtt tesec vallast hogy erre
az vetelkedesre meny nem akartam, es ez vetel-
kedesnek először minden czickelet nem ertettem,
de minek vtana irtanac es iobban mozgattac, ezt
ez dolgot vgy vőttem esembe, hog valamit az An-
tichristus az hamis fundamentomra, epitett, tud-
ni illic, az allatra es semiliekre hogy abban semi-
nem igaz es meg nem alhat.

Batron immar irianac, kialczianac ez minden
fidalmat verienecfeiemhöz, tudom en kinec hit-
tem, miert kedig hogy hittem az ő igeienec igassa-
gat el

4
gat el nem titkolhattam hanem folnom kellett, es
Istennec hitsegeből folnom akkoroc addig meg
az Vr Isten az en testemben az lelket taplallia, es
az irasra es folasra valo erőt ad, Bizom kedig az
Istenben az mi vrunc Iesus Christusnac sent attia
bā hog az ő aldot fét Fianac igiretit, meg tekelli
enbennem, es en velem niomorult folgaiaual ke-
gyelmefleghe ferent czelekedic.

Nem vakmerőkeppen sem magam gondolat
lan forgoc ez igyben, kőniörgőc enis az Istennec
segitsegeül hiuom enis az en Christusomat varő
es ersem naponkent az ő lelkenec ereiet en ben-
nem noha az en ellenfegim külömbet hirdetne-
en felőlem.

Te neked kedig Christus Iesusban ferelmes v-
ram aianlany akartam ez rőuid irast ket okert
első hog tennen magadat vigasztalhassad az igassa-
gnac esmeretiuel mert az vetelkedesnek eleytől
fogua gyűlöfeges volt az te neued es soc iambor
baratidnal es atiadfiaidnal hog teherseged ferint
otalmaztad az Istennec igeienec igassagat es az
Apostali irasnac eggyűgyű foliasat, es hogy eze-
ket meg oluasan es tanuluan batorfagosb lehes-
ennekutanna, es az vadolas ez karhoztatas ellen
az Istennec igassaga felől vallast es bizonsagot te-
hes.

Masodfor

Masodszor hog az ellenkező felő: mit felele
nilyan legyen előtte mert főkeppen ő ezek az
irásokat forgattiac es ezeckel akariac az ő egy
allatu es harom személyű Isteneke tamastani,
melly igen ne illienec kedig azoc az bizonyagoc.
Az Antichristus Isteneke erősitefere az kie az I
stennec igesfaganacseretői es az Christusaac iu-
hai könnyen meg itilhetic es ekekbe vehetic.

Az diczőségnece Attia aggya mi nekűnc a meg
ielenesnece es erdelemnec lelket, az ő aldote bent Fi
anac az Iesus Christusaac igaz esmeretire, hog az
igaz hitben alhatatoson mind vegig meg marad-
hassunc, es az örök bodogsagnac Fiai lehess-
sunc. Amen. Feier varatt Karaczion.

hauanac xxviii. napon, Anno.

M. D. LXVII.

David Ferencz az meg-
fevölt Iesus Christusaac
solgaia.

RÓVID VT

MVTATAS AZ ISTENNEK I-
geienec igaz ertelmere, Mostani bent Haromsag-
rol tanadot vetelkedesnece meg Feytesere
es itelefere hasznos es szükséges.

AZ KEZDETNEC IGE-
ieből mostani időben sokan öröcke
valo dolgot, es kezdetnelkül valo al-
lapatot akarnac magyarázni, De
melly igen az őnnen gondolattiokban meg ciza-
larkoztatnac az igekece folyasi meg mutattiac.
Mert ha Moses első könyuenec, első részében az
kezdetnece igeiet elő vesűc az kezdetnece igeie sem
mikeppen öröcke valo dolgot nem igeiezhet.
Mert azt mongya Moses hogy kezdetbe teremte
az Isten ez vilagot, hogy ha it az kezdetnece igeie
öröcke valo dolgot igeiez, hat öröktől foguan
volt ez vilag, es nem Isten teremtette azt: hanem
mint az Isten őnnön maga öröktől foguan volt
azonkeppen ez vilages. De nylyan valo dolog
hogy az Isten teremtette ez vilagot kezdetben,
Mely semikeppen öröktől fogua nemlehetet.

B... mert

VT MVTATAS.

mert semminemű külömbfeg vgy nem volna az teremő Isten közöt es a teremtet allatok között.

Hat az kezdetnec igeie ott es masut, az hon a sent iras emlekezie az Istennek külső czelekedeti röl az teremtesben, nem öröktel foguan valo üdöt magyaráz, hanem annac az üdönec mi volt, kezdetbe mindeneknec előtte, az az, mikor meg semmi nem volna, akkor teremte rendele el az Vr Isten ezeket.

Es ha ember forgalmatoson vigyáz rea, meg nem találja az eges Bibliában sohol, hol az kezdetnec igeie öröktől foguan valo dologert vetetnec. Az ó Testamentomban azért az kezdet nem öröktől foguan valo üdöt, hanem bizonyos meg határozot üdöt igeiez. Azonkeppen az kezdetnec igeie az vy Testamentomban bizonyos napot es üdöt magyaráz. Mint sent Janos Euangeliomac első refében bizonyittatic.

A masodic teremtesnec a Chrüs által valo kezdett magyarázza, melyben a Christus az ó Euangeliomat hirdette, mely az Atia Istennek vegese ferent az üdönec betelli csefében lött az igi retet ferent, hog ő örecke valo aldomast hozná, az bűnő emberek nec, es az pokolbeli ördögnec az ő feiet meg rontana. Mikep-

VT MVTATAS.

Mikeppen azért Moses kezdetben iria hog az Isten teremtete ez vilagot, a külső vilagnac teremtetet üdő ferent mutatja meg: Azonkeppen sent Janos es a Christus orfaganac teremtetet az hi nek nec meg vytasat bizonyos üdőben, mikeppen lött rendferint elő famlalia mikeppen Moses az külső teremtetet rend ferint magyarázza, meg mi nemű rendel es moddal lött.

Hogy ket kezdet legyen es ez az magyarázat igaz legyen ekkeppen bizonyittuc sent Janos az ő első leuelenec első refében azt mongya, Az mi kezdetbe vala, a mit semünkel lattunc kezünkel tapasztaltunc es fülcinkel hallottunc azt hirdettiuc ti nektec.

Az eletnec igeiet az ember Iesus Christust lattac semőckel, f-tapogattac kezeckel, es annac tanitast halgattac, ez az kezdet né öröktől fogua volt hanem akkor mikor a Christus itt ez földön iart. es tanittot mikeppen sent Pal 1. Cor. 15. es Peter Apostal bizonyittia: Sz. Lukaczy az Apostaly czelekedetről irt könyunec első refében, es a Sidoknac irt leuelenec masodic refében, es azt a Chrüst kit lattanac semeckel ānac kezdetit magyarázza.

B ij

Masod-

V T M V T A T A S.

Masodszor negy Euangelista vagyon, szent Mathe Marc, Lukaczy es Ianos kettő ezec közzül a Chri-
stusnac születeset írja meg kettei kedig, az ő tanita-
sának, es czyoda tetelenec kezdetit, es mindenic
a kezdetnec igeien kezdi el az ő Euangeliumat.

De lassuc meg az vy Testamentomnac irasa-
bol mikeppen vetetic az kezdetnec az ő igeie.

Szent Lukaczy az ő Euangeliumnac kezdeti-
ben ezen igeuel el mikor azt mongya. Mikep-
pen mi nekünk meg mondattac, kic kezdetben se-
meckel lattac, es az ő igeienec ki foglaltatoy vol-
tanac. Azont irta szent Lukaczy az Apostaly czie-
lekedetről irt könyunec első részében, mikoron
Iesus el kezdene az tanitást es az czielekedést Ia-
nosnac kereftsege vtan.

Azon könyunec masodic részében a szent Le-
lec reaioc álla, mikeppen mi reankes kezdetben
ez meg mondott helyekben az kezdetnec igeie
semmikeppen nem verethetic öröcke valoerth,
mert arról az kezdetről szól mikor Christus itt ez
földön kezdé tanítani es az pokolbeli ördög-
nec az ő czinalmanit rontani, es az sentslecc az A-
postalokra nem öröktől foguan hanem pünköszt
után állott. Azon igré talaltatic szent Ianosnac
maso-

V T M V T A T A S.

masodic, niolczadic, tizenötödic es tizenhatodic
részében, mellicből niluan vagyon, mikeppé ely
szent Ianos az kezdetnec igeieuel.

Bizonnial el almekoldhatic az ember ezen ho-
lot mindniaian az iras magyarazo tudos embe-
rec erre tanitnac, hog az iras magyarazasban ha-
sonlatos mondasokat kereffunc es ez keppen i-
rast irassal magyarazzunc, honnet lótt legyen ez
hogy az kezdetnec az ő igeie magyaraztatott ó-
röktől fogua valoert holott egy kezdetnec igeie
sem talaltatic ebben az ertelemben hanem kü-
lömben, es noha regtől fogua vac fokasbol be ve-
tetett, ez az magyarazat mind azonaltal hamis
mierthogy az irasban nem talaltatic.

Czyodalatoskeppen vesekednec az kezdet-
nec igeien mind regiec es mosthania Agoston
Doctör, kezdetben, az az, a fiaban, mikor Mozes
első könyuenec igeiet magyarazza, kezdetben te-
remte az Isten ez vilagot, az az, az ő fiaban mikep-
pen onnen maga szent Ianosnac niolczadic rze-
sében mongya, En vagyocki kezdetben sőtam ti-
nektec, Masodszor azon Agoston, harmadic es he-
tedic könyuenec mellicet a sct háromság felől irt,
a kezdetnec igeiet magyarazza az Atiaert kezdet

B iij

ben,

V T M V T A T A S.

ben, az az, az Atia, merth vő mond az Atia kezdetnélkül való kezdet. Azert mikor ſent Iános mongya kezdetben vala az igye erti az Atiat mostani időkhben fokban, mind Caluinus magyarázzac, az kezdetnec igeiet az közönfeges allatrol mert az az közönfeges allat ő nekic az Istenfegnec kezdeti.

A többi közönfegel ammint meg mondotuc a kezdeted öröktől fogva való dologert, magyarázzac, de meg ő közöttökis talaltatnac kic mint ei ő tlenet az magyaráz tot meg vetic, mint Theophilactus az regiec közzül, es az mostaniai közzül az Rodolphus Gualterus ſent Iánosnac magyarázatyában.

Bizonniai io volna ezth ^{tenacok} erőnunc es az iras-hoz minen magunkat ſabnunc: Mert az ket kezdetnec egybe való ſauarafa nagy homalioffagot hozot be az ania ſentegyhazban, es meg nem valasztotta az Attia Istennek kezdetben való czielekederit az ő ſianac az Iesus Chriftusnac czielekederitől, mert mikeppen az Atia Iſté olly Iſten honnet mindenec vadnac, ki kezdetben bölczien hatalmason es erőskeppé egyedül es ő magától mindeneket teremtet, mikeppen Iſaiáſnac negyvenötödik refében, es Hieremiaſnac tizedic, huſon-

V T M V T A T A S.

niolczadic, es ötveneggyedic refében iruā vagiō.

Azonkeppen az ő ſianac minekunc meg adafaban, es annac tudomanianac ki ielentefében, es egyodatetelenec ki feiezefében kezdet vagyon, Mert a Propheciac mindniaiā azt az vtolſo időre, es azoknac betellieſteſere helhezttetec. Mint Iſaiáſnac 2. refében, a Sidoknac irt leuelnekes masodick refében iruan vagyon, mert hog az egyetléc egvr kinec altala mindenec vadnac, hog ő altala es az ő igeienc hatalmaſſaga által mindenec megépüllicenec a meg romlas vtan, Es mindenec megallapoggyanac, es az Iſtennek haragyanac meg emezteſe ellen meg tartafſanac: ezek nec a Chriftusban, es a Chriftus által vagyon kezdetec es bizonios időbe lőtenec.

Valaki ezeket eſebe nem veſi az kezdetnec igeiet erőſackal vonſa, es olly magyarázatot tezc mely az irasnac, foliaſabā nem talaltatic, hog ſemmit ne ſolliac a nag ſurſauarrol, mellic ez igenec hamis ertelme az ania ſentegyhazba be hozoth, mert ez ket kezdetet ertelemnélkül magyarázni, nem egieb hané az egeſ derec ſent iraft meg homalioſſitani, az ket teremteſt külsőt es belsőt tagadni, az ő es vy Testamentō között való külömbſeget meg vetni, ket Adam között es ket elet

VT MVTATAS.

és halál között semmi valasztást, nem tenni Christusnac az ő orfogat es abban hozzané való io te tement nem erteni.

Ha meg ertiúe mi vegre sent Ianos írta az ő Euangeliomat niluabbá it meg bizonyittatic mert Euangeliomnac huszadic reſeben azt mongya. E zec kedig meg irattattanac, hogy higgyetec hogy az Iesus Istenec fia legyen, es hiuen az ő neuebé az őrc eletet vegietec.

Ki legyen az Istenec fia sent Lukacznac első reſeben meg magyaztatit, a sent az mi te töled ſülettetic Istenec fianac hiuattatic, az egy fianal ki ſülettetett, ſüz Mariatul ki tulaydonnac es egyetlen egy nec mondattatic, mas fia az Istenec ninczen hat az Euangelionnac mind kezdeti, mind az több reſe, czyac erre az Christusra, es en nec az ő czelekedetire mutatnac.

Ha rend ſerend sent Ianos Euangeliomnac első reſeben az igyek nec foliaſſat meg lattiut ezé bizonyittatic meg mert minec vtanna az Euangelista az Iesus Christusnac meltoſagarol Isteni hatalmaſſagarol sokot irt volna, nagyobbocat nem mondhatt ő felőle hanem hog, tellics kegyelemuel es igaz mondaffal.

Valaki

VT MVTATAS.

Valaki talam kerelkethetted volna az ő bizonyfagtetéle felől ez az oka miért kerestelő Ianosnac ez bizonyfogat elő hoza, es ő felőle azt mongya hogy viaual mutatta meg ezt az Christust es bizonyfogat tot felőle hog ez az Istenec barania ki el nőtte évilagnac büniet. Kerestelő Ianos a lat hato Christusról a Marianac az ő magyuarol az Atia Istenec egitlen egfiarol teſen bizonyfogat, miért kedig az Euangelista az ő beſedenec es valaſtetellenec bizonyfagara hoſa be kerestelő Ianosnac az ő bizonyfagtetetet niluan hat azon Christusról ſol es azont bizonyittia kit az Euangelista az ő Euangelionnac kezdettibe magyazot meg ha kedig kezdettiben Euangeliomonac sent Ianos né azonrol ſol a kiról a kerestelő Ianos hat ket Chrſtus uagyon, De lehetetlen hogkettő legyen, azért vgyan azonrol ſol es arrol teſen bizonyfogat.

Hogy az egyetlen eg Christusról az Atia Istenec az ő fiarol Marianac az ő magyuarol es ebbé való üduőzítő hitről kiben az őrc elett minden hiuők nec adattic az iras ſolion ekeppen bizonyittatic meg.

Az attia Isten magas menyből sent Mathenac

G

harma

VT MVTATAS.

harmadic, es tizenhetedic resében, Ezt a Fiat aia la minekünc es erről môngya hog kedüeli öret es hogy es által bekelt meg mi velünc es kie ebben hiñec hogy kedüessé ő nala, es az örec elettet ad gya ő nekic.

Ettől az atia Istennec az ő bizonyag tetelötől el nem tauostannac az Apostoloc es, mert miképpen az Apostoli czelekedetről irt könyunc 13. resében iruan vagyon minden ki hiñen ez által igazultat meg es Pal Apostol az Galacziabelienec irt leuelnec masodic resében, mi az Christus Iesusban hittünc hogy meg igazuliunc.

Mas üduezitő hütt ezenkül ninczen miképpen Pal Apostol Acto. 26. bizonytia é Christusba valo hüt tistit igazit üdüözit miképpen Peter az több Apostolok al egy etemben bizonyittia a Conciliumbon az Apostoli czelekedetiecről irt könyunc tisenöttedic resében.

Ez az hütt melyre az Istennec gyülekezetti e-pittetet es melyről Peter Apostol tanu bizonyagot tesen hogy a Christus ki fogantattot sent Lelektől es sülettetet süz Mariatul hogy a legyen az elő Istennec fia ki ert ő bodognac mondattatic, é mellet gondold meg minemü niluan es vil góf befeddel

VT MVTATAS.

befeddel sőt sent Ianos az ő első leueleben erről valaki hiñi hog a Iesus Istennec fia Istenné marad es az Isten ő benne, Valaki hiñi hogy az Iesus legyen a Christus Istentől sülettet.

Ennec az hütt nec predicalassara valastattot Pal Apostol a Romabieleknec irt lenelenec első es tizenhattodic resében, ezert az hüttet kónierge Christus vrunc hogy Peterben meg ne fogyatkoz nec miértünc kedig halalanac iraian hog ebben meg maradgyunc Christus vrunc kedig ön nen maga valaki engemet lat es hiñen en benné az örec elet adattatic ő neki.

Ezert az hüttet sentede Chrüs vrunc ő maga halalt miért hog azt móda Istennec fia vagioc en, ezen vallasert holtanac meg a sent Martyromoc es oly szeretettel ötattac ki az ő verect miért hog az Istennec fia es ő erettec es az ő üdúességecert febittet meg, a masodic semely felől soha vallast né töttenec es vg mint esmeretlenbé né hittenec.

Touabba s. Ianos mikor a kezdetben az éber Iesus Christust magyarázza hog né azon külső teremtes nec kezdetiről söl lion a mint Moses, niluá vagyon ebből mikor azt môngya, Az Törüeny Moses által adattot, az kegyelem, es az igaz

VT MVTATAS.

Tag Iesus Christus által, mert ha az ő törvénybeli
czielekedetéről, és az kezdetről akart volna föl
ni tehát meg nem választana a Iesus Christust az
ő törvényben lótt czielekedetektől.

Hogkedig ezeket nilyuabban meg erthesűc,
rend szerent é czielekeket meg kel magyaráz-
nunc.

Leg előser milegien az ő es vy vilagnacterem-
tese.

Ket felefületes.

Ket Adam,

Ket elet.

Ket halál.

Ket feltamadas.

Ket kerniülmetelkedes.

Ket Ierusalem.

Az ő es vy Testamentomnac az ő külömb-
segek &c.

Ket fele teremtes niluan mutattatic meg, az te-
remtesnec igeienec az ő tulaydonlagiba es az te-
remtesnec az ő rendiből.

A külső teremtesről Mozes első könyuenec el-
ső részében így föl: Kezdetben teremte az Isten
mennyet es földet. Harmadic részében: Terem-

te az

VT MVTATAS.

te az embert az Isten. Esaiasnac negyuen ötödíc
részében: En egyedül vagyoc, es en kiölem mas
ninczien, ki menyet es földet teremtettem. Jeremi-
as Prophetanac izedic, es ötuen eggyedic részében:

Az belső es lelki teremtesről, auag az vyonnan
valo teremtesről. Szét David Psalmusanac 50. Tif-
ta fünet teremczy en bennem en Istenem. 101. ré-
szében, Az nepki teremteric dicziri az vrat. Szaz
harmadic Psalmusban. Bocziafd ki az te lelkedet
es teremtetnec. Esaiasnac hatuan ötödíc részében:
Ime en vy eget es feldet teremtec: vgyā ottan, Te
remtem Ierusalemet en őruendetelsegemet. Szét
Peter masodic leuelenec harmadic részében. Mert
ők szabad akarattic serint nem tuggyac, hogy az
eg es az föld az előt volt, vizből igeienec általa, al-
lapattatuan melly világ az vizben elborittatuan
el vesé. Az egec kedig, kie mostan vadnac es az
föld azon igenec általa vadnac helyheztetuen, az
itiletre az tűznec tartatnac az Isten teledek nec ve-
sedelmere.

Szent Iános latafarol irt könyuenec, huszon egy-
gyedic részében, Es lattec vy eget es földet, mert az
első egy es föld el mulec.

Ez egnec es földnec vyonnan vao teremtes-

C iij

nec o-

VT MVTATAS.

nec oka a nagy bontakozas es fertelmeztetes, ki
lött a kegyo miatt, mind menyben mind földön,
es mind Paradiczyomban, a tisztatalan lelelek nec
tarfaagabol, az eg meg fertelmeztet, azonkeppen
az földes meg ferteztetett az eg mert az Istennec
angyaliban es talaktatott bün es vetec mindiob-
nac negyedic es 19 refeben iruan vagyon.

Az nap a bod az Czellagoc meg ferteztettene
es meg homaliositatanac, el annira hogy porra
kel lenniec, mint minekünc, es az tűz nec miatta
meg emesterniec: Sőt inkab az pokol, az halal es
minden nyaualia ő általa hozatatot be.

Ezeket hogy meg viczya, auag vonnan terem-
tzye ielent meg az Christus vy eget es földet te-
remt, meg vvtan es vy teremtet alatnia teuen,
mi vagyunc az eget kiket vyonnan teremtet. Ef.
43. 51. 65. ha hatuan hatodic refeben, es az hit nec
igassaganac predicallasa. Az menyorsfagnack kö-
zelgetesenec hirdetese sent Mathenac husonegy-
gyedic es husonötödíc orefeben.

Innet vagyon hogy keresztelő Ianos mikor el
kezdene tanitafat ezt monda, tarczayatoc peniten-
tiat

VT MVTATAS.

tiat mert közelget az mennyek nec orfaga, Es mi-
kor Christus vitunc önneen maga az Apostalo-
kat el bocziatana az tanitasban, mikeppen sent
Mathenac 10. refeben, Szent Lukaczynac 9. ir-
nan vagion az heruē tanituanioakat kedigezen pa-
ronczyolattal erefte el. Szent Lukaczynac tyze-
dic refeben. Innet vagyon hogy Pal Apostol az
Christus által vyonnan valo teremtesről foluan
vyonnan valo fel epitesunket. es Istennel valo
meg bekelesunket magyarázza es ketfele terem-
tet allatakról fol.

Lasuc meg rend ferent erről valo bizonsago-
kat, az Ephesom varosbeliek nec irt leuelenec el-
ső refeben meg ielentuen minekünc az ő akarattia
ferent, melliet ő magaban el rendelt vala, tudni illic hog-
a tellies idő nec ki folgaltatataban fel epitene min-
deneket az Christusban kie menyben es földön
vadnac.

Ez igekben sent Pal rend ferent meg mutat-
tia, az Christus által mennieiek nec es földiek nec
valo teremteset, né egyeb nec leni hané Isténel va-
lo meg bekelesunket ved esedbe az igeket.

Istennel el reitet titoc volt ez hogy az pokol-
beli

V T M V T A T A S.

beli ördögöktől mindenekre behozotromlás felépítettessék Ez kedig legyen az tellies üdönec kifizeltatásban, az az, az Christushoz mi nekünk megadásában, Míkeppen Pal Apostolónnan nia ga magyarázza Gal. 4. Mikor eljőne az üdönec tellies volta el bocziata az Isten az ő fiat ezt az üdőt a Prophetac neuezic vtolso napoknak míkép pen Isaiáknac másodic refében: Az vtolso napokban az vrnac hazanac az ő hegye el kesítetett minden hegyek neccetein, es mindé halmoknak felette fel magasztaltatic. A Sidoknak irt lenelenec első refében: Sockeppen folt az Isten a mi ariainak regenten a Prophetac által, a mostani üdőkben kedig folt az ő fiának általa, Legy először azért Pal Apostol, az ideiet mutattia meg ennec az vyonná valo teremtesnek azoknak kic menyben es földön vadnac.

Másodszor ki feiezi, milegyen a menyben es földön valo teremtes, egybe valo gyűtesnek meg be keltesnek neuezic az Istennel mert, a bűn, a pokol az halál, a ki feiünké fegőic vala, es melliecnec meg holtunc vala abbol meg szabadituan, es az ő menieci fent Attiaual meg be keltetuen, vyonnan teremte, es egybefedegete, hogy ő tagiai legyűnc, es
ő benne

V T M V T A T A S.

ő benne elyűnc, míkép pen fent Ianosnac első es tizedic refébe magyaráztatic, hogy ő benne legyen az élet, es azért iött hogy életűnc legyen es bősegeffen legyen.

Azon leuelnec harmadic refében vedesédbé Pal Apostolnac az ő befedet, ennekem kedig, ki minden fentec közzől legkisseb vagyoc ez kegyelem adator hogen az poganoc közöt hirdessem a meg vizsgálhatatlan Christushoz kazdagfagit, es mindeneknek vilagoson eleikbe agyam, mely legien az titoknak kifizeltatása, mely eleitől fogva el reitetuen volt az Istennel, ki mindeneket teremtet az Iesus Christus által, hog ki ielentessec a fejedelmeknek es hatalmasoknak mennyegben a különbképpen valo Istennel bölczesége az üdőknek meg határozása ferent, mellieket miuelt a Christus Iesusban a mi vrunkban.

Leg először az őhiuatalliat magyaráza Pal Apostol, tudni illic, hog ő az Istennel kegyelmességből a poganoc közze valasztot predicator míkép pen ezeket bő befeddel magyarázza az Apostoli czelekedetről irt könyvnek 9. es 26. refében. Másodszor az ő könyvegenec auagtanításának, sumaiat mongya meg, tudni illic, az Christushoz
D meg

VT MVTATAS.

meg vizsgálhatatlan kázdagság: es az el titkolt re-
fűlést a Christus által, mellet meg az Angyaloc
menybe nem tuttat azt ielencze ki, kit az atia I-
sten öröktől fogva ő magában el vezetett volt
hogy az üdönec be telicítetében mindeneket az
Christus által teremczen.

Azaz külső teremtes negy ezer eűrendővel az
előt meg lőtt, es az Angyaloknal niluan volt de
ez az teremtő Christus által valo meg bekeltetes
az pokoltól, es halaltól valo meg szabadulas, a ne-
peknek egy arant valo kegyelemben be foglalta-
tasa, az Christus által, ez bizonyial az titoc mely
meg az Angyaloknak is a kor adatot tuttokra hog
kedig ez magyarazatnac az ő igazsaga iobban ki
mutattassac. Azon Pal Apostolbol bizonyityuc,
mely masodszor küldet Corintusbelieknek leuele-
nek ötödik refében ezkeppen fol.

Ennek ok aert haki Christusban vagyon, vy te-
remtett allat az regyec el multanac es imc minde-
nek vyac lőttene, mindenec kedig Istentől vad-
nac ki minket magaua meg engezteld az Iesus
Christus által.

Mi lehet niluabban ennel, vy allatoknac ter-
tőienec mongya lenni a Christust, es az teremtes
milyen aztes nilu a ki feiezi, Mert istennel valo

VT MVTATAS.

meg bekeltetefunket magyarazza, es bizonyial
ez az igaz teremtes hog az halalbol eletre, a bün-
ből igazsagra, es Istennel minden iauaynac re-
fűlése a Christus által vitetunc.

Azonkeppen ha sent Palnac a Colossa varos-
belieknek irt leuelenec első refet meg lattiuc, ne
egyebet magyaraz ennel, a Christusnal ki az ő ve-
reuel meg valtott minket, azt magyarazza, Arrol
mongya hog az lathatatlan Istennel lathato kepe
estükere. Erről mongia hog mindenec kic meny-
ben es földön vadnac lathato es lathatlanoc, min-
denec ő általa, es ő rea valo tekintetben vadnac
teremtetue mindenecnek előtte ő vago es ő általa
vadnac mindenec, es ő az Istennel gyülekezetinec
feie első feletett az halottak közzől.

De lassuc meg rend ferint ez igeknek magara-
zattiat Leg előser azt mongya, az Isten szabadított
meg minket a setetsegnec, hatalmassagatol, es be-
vitt minket az ő szerelmes fianac országában, Az
vy testamentomnac az ő czelekedetiről fol, ez
az oka, hog a több hyueckel egyetemben neuez-
őnnen magat, az setetsegnec hatalmassaga a-
uagy az ördögnek az ő czelekedety az Chri-
stus által törtetene meg az Vy Testa-
men-

VT MVTATAS.

mentomban, mikeppen fent Iános niluan bizo-
nitia, ezért ielent meg az Istennek fia, hog az ör-
degnecczelekedetit meg roncza, nem hog örek-
től fogua meg rontotta volna. Erről iőuédült Mo-
ses hogy az asoniatnacs magua meg rontana az
kigyonac feiet. Azon Christust magyarázza fent
Iános első leuelenec, negyedic refében, mikoron
azt mongya, hog testben iőt, nem test kőuűl, vagy
test előt, hogy az Antichristusnac hamis veleke-
deset meg rontana, ki az test előt valo Christus-
rol gondolkodic.

Mikor azt mongya hogy az ő fíanc orfagabá
vytbe: eleg niluan mutattia meg, miczoda orfag
legyen ez, es mikor kezdetőt a menniek nec orfa-
ga melyről Christus vrunc es az ő tanituan bi-
zonlagot tesnec, hog kőfelget a meniek nec orfa-
ga. Es senki mennyek nec orfagaban be nem me-
het, hanem az ember nec fia ki menyekben va-
gyon.

Ezt a Christusnac orfagat es az ő birodalmat
a Prophetac vgy mint iőuendőben iriac meg, mi-
keppen Esaiasnac tizen egyedic refében. Jeremi-
asnac husonharmadikban. Ezekielnec harmincz
hetedikben. Szent Dávid tizenkettődíc enkebē.

Az An-

VT MVTATAS.

Az Angyal kedic fent Lukacznac első refében
azt mongia: Es az vr Isténnek é fületőt gyermek
nec, az ő attianac Dávidnac, fekit agya (nem attá
öréktől fogua) es vralkodíc öreke (nem vralko-
dot) hogy kedig Pal Apostol az ember Christus-
rol folyon a kőuetkezendő igiec meg bizonitiac.
Christusban vagyon valczagunc az ő verenec al-
tala. Latod hogy mas Christust nem mutat, hanē
azt, ki veret ki ontotta, es annac altala szerzöt val-
czagot minekűnc, mikeppen az Apostolnac min-
den irasi meg mutatiac. Az Apostoli czelekedē-
tről irt kenyunc husonhatodic refében ezt mō-
gya Istennek segítsegeből é napiglan itt aloc, bi-
zonlagot teuē mind kiczinnec mind nagynac hog
semmit nem predicalottá azonkőuűl. hanem an-
mit a Prophetac montanac, es Moses, hogy iőuen-
dő a fēuenedő Christusrol ki első, ki az halotay
bol fel tamattaknac hirdette az vilagossagot. Az
előfēr küldőt Corintusbeliek nec irt leuelenec 2.
refében. Semit nagyobnac nem alitoc lenni, mint
hogy hirdeffem a Christust: azt kedig ki meg fezi-
tettet. Ez az mi valczagunc, es iduesslegunc, es mi
egyetlen egy kőzbe iaronc, Thimoteusnac irt el-
ső leuelenec masodic refében. Es az lathatatlan

D iij

Isten;

VT MVTATAS.

Istennec az ő kepe mert ez, sent Ianosnac őredic
rešeben a szerzetes Sidoknac azt mongya vala: A
ki engemet el boczatot az en atiam tanubizon-
sagot tót en felölem, az ő fauat soha nem hallot-
tatoc sem az ő abrazattiat auagy kepet nem lat-
tatoc, es az ő bešede nem lakozic ti bennetec,
mert ti annac nem hiztec kit ő el boczatot ő ma-
gat mongya Istennec abrazattianac lenni, kit az
Atya el boczatot, mind ha azt módana: ha az en
bešedemet vennenec es hinnetec en bennem, né
heaban kerkednetec auall. hogy esmeritec az
Istent, es lattatoc őtet, mert en vagyoc az lathatat-
lan Istennec lathato kepe es tükere, a vagy, amint
ezen sent Ianosnac tizen negyedic rešeben iruan
vagyon, Aki engemet lat, az en atiamat lattia

Az ember Iesus Christus az lathatatlan Istennec
lathato kepe es tükere, mert ez az ő menici
sent attianac akarattiat tanituan, es annac az ő
ezelek edetit meg tekelluen, ez abrazatot es kepet
ki mutattia vala az ő io voltat, irgalmaslagat, es
minden kegelmešseget: meg azoknac es, kik nem
kiuanniac vala, ayanla. Mellickből ama latha-

tatlan

VT MVTATAS.

16
tatlan Isten meg esmertetik vala, mert az ezeleke
di vala ezeket ő benne.

Ama lathatatlan Christus, amasodik semil a
haromsagban: amint a Sophistactanitnac, semmi
keppen nem lehetet a lathatatlan Istennec latha-
to kepe es tükere, mert a, sem né lattator, sem ezele
kedetinel az ő attianac abrazattiat ki né feiezte.

Ezt, a lathato ember Iesus Christust, masut az
iras, az attianac mi voltanac belliegenec monga
lenni. mert ama lathatatlan Atia isten, a lathato
fuban ielent meg. Alathatatlan, az lathatlanban,
meg nem ielenthetik: mert az abrazatnac, auagy
a kep nec mindenkoron lathatonac kel lenni.

Következik minden teremtet allatoknac első
fülette, az az, fellieb valo, es meltosagosb. Azon-
keppen a patriarkac, a Sidoknac irt leuelenec ti-
senkettődic rešeben. Első fülettek nec neušetet-
nec. David királ, noha fületele serint az ő attiafi
ai köšül leg vtolsob: első fülette nec mondattatic
a meltosagert, Az ő enekenec niolczuan kilencze
dic rešeben. Azonkeppen Izraelnec az ő nepe,
Ezdras negyedickönyuenec hatodic rešeben. E-
saiafnac tisen negyedic rešeben. Első fülette a se-
geniec között: az az, mindennel seginbek.

Jeremi-

VT MVTATAS.

Ieremiafnac harmincz egyedic refében, Ephraim mondattatic első fületetnec, hol ot kedig, né Ephraim az, hanem Manasses volt idő ferenet.

Szent Iános latafarol irt kenyuenec harmadic refében, á Christust, Istenec teremtet allattinac kezdetinac neuzei, az az, mindennel meltofogobnac. A Romabeliek nec irt leuelenec niolczadic refében, Első fületetnec az atiafiac közet. Mint á niaynac első fülettei mondattatnac, á kic iobbac: Moses első kenyuenec negyedic refében.

E Chrüs altal, ki az ő verenei valczagot ferzet mi nekünc, mögiahog mindenec vadnacterétetuen, kic menyben es földön vadnac, lathato es lathatatlanoc, kiraly fekec, birodalmoc, hatalmassagoc: es hog ő mindenek nec előtte vagiő, es minde nec ő altala allapadnac meg, es az ania fentegy haznacteretnec feie legyen ő.

Az vyonnan valo teremtesnec, á Christus altal czelekederekről fol, kic az vy testamentombá löttene, az ő verenei ki ontasana altala, miképpen Pal Apostol masodfor küldet Corintusbeliek nec irt leuelenec ötedic refében magyarazza.

Ha ki á Christusban vagion, vy teremtet allataz, A regiec el multanac, ime mindenec meg vyultanac, Ime,

VT MVTATAS.

17
nac. Ime, vy es ő teremtet allatokat neuze, Es hogy mindenec meg viultanac: vtanna veti ez igeknec, Ezeckedig mind Istenből vadnac, ki min ket maganac meg égestelt á Iesus Christus altal, es minekünc á meg engeftelcsnec ki folgaltatafat atta, tudni illic, mert Isten vala á Chrüsban maganac meg engeztelue vilagot. Mikeppen teremtet vionnan ez vilag á Christus altal, ezec az igec magyarazzac meg.

Hogy ezek nec vtanna kedig Pal Apostol Christusnac az ő meltofogat, es fel magastalafat mindenek nec felette elő famlallia, es külemb külemb neueckel ekesiti, ezeket mind az ő menniei fent attiatol vötte, vgyan ezeneket kedig famlallia elő, az Ephesum városbeliek nec irt leuelenec első refében: Az Isten á Christusban az ő hatalmat ki ielentette, ki őtet fel tamasztotta halottaiból, es helihezette őtet mennyekbē az ő iobiara, minden birodalmoknac, es hatalmassagoknac felette, minden vrasagoknac es neueknec felette, meli neueftetic nem czac é vilagon, hanem az iöuedőben es, mindeneket labai ala vetet, es őtet feiül rendelte mindenképpen az gyülekezeten, meli az ő betelliesitese, ki mindeneket mindenben betelliesit,

E

Ime

VT MVTATAS.

Ime mikeppen a Christus mindeneknél melto-
sagosb, es mindeneknél előtte: es mikeppen alla-
padnac meg mindene: ő általa: es mikeppen ren-
deltető: hogy mindeneknél feie legyen, kirallia,
vra, es gond viselőie mind addig, míg az halalt la-
bai ala veti, es minden ellensegit, a birodalmat az
Istennel az ő attianac meg aggya. 1. Cor, 15.

Hallode hogy itt is nevesitetnek hatalmassagoc,
birodalmoc, vrasagoc, ielen es kővetkőendő vila-
goc, es mindene: kic menyben es földön vadnac,
kiknél ő feie, mindene: ő alaya veritenec, es ő al-
tala hozatatanac az első alapatra. Ez igecnél előte
ez en leuelben Pal Apostol azt mongya, hogy az
telles időnél ki solgaltatásban ő sue vinne, auag
egybe gyutene mindene: a Christusban, mind
azoc kic mennyben es kic földön vadnac. Né mő-
gya a menniet es földet: hanem ackic menyben es
földön vadnac.

A Colossabelieknél irt leuelenec első refében
ahol el kezd a Christusul, ezt mongya: Mely a-
lathatatlan Istennel kepe, minden teremtető alla-
toknál első főlete, mert ő általa, es ő reia valo te-
kintetben vadnac mindene: teremtetuen, mellyec
menyben es földön vadnac, lathato, es lathatatlanoc
auag kiraly fekec, auag vrasagoc, auagy birodal-

VT MVTATAS.

moc es hatalmassagoc, es ő mindeneknél előtte
vagyon, es mindene: ő általa allapadnac meg: es
a gyülekezetnél testenec feie, kezdet, es első főle-
tő az halottac kezzül, hog ő legyen fő mindene:
közvet, mert ez volt az attianac akarattia hog min-
den tellieffeg ő benne lakofec, es ő általa minde-
neket meg ongeztele ő maganac az ő kereftenec
verene: általa, meg bekeltetue azokat kic meny-
ben es földön vadnac. A ki ez igieknél foliasara
gondot visel, könnyen, es ebbe veheti, hog az vtolsó
igec, tudni illic, hog ő általa, meg ongezteltesse
es meg bekeltesse mindene: kic menyben es
földön vadnac: Magyarazzac meg az előliaro, i-
geket, tudni illic hog ő általa vadnac teremtetue
mindene: kic menyben es földön vadnac.

Pal Apostolnál onnen maganac magyarázattiat
meg nevesed, mert ez igeket egienlő ertelbe ve-
si, meg bekeltetni, meg ongeztelni, teremteni, meg
epiteni, egybe gyuteni. vöd esedbe eztis, hog nem
a menyne: es a földnél teremtetet tulaydonittia a
Christusnál, hanem kic menyben, es földön vadnac, es
hog sem ne legye, mely ő általa meg né epittető:
ez az oka miért ő mindeneknél feie legie, meg az
angyaloknakis. Col. 2. kinél általa mindene: es meg
allapadnac: mert sem az ő feienelkül meg né al-
hat, meg a Christus ő maga es, kinél feie az Attia:

VT MVTATAS.

Isten, ammint ſent Pal első Chorintusbelieknek irt leuelenec tizen egyedic refében írta. Sem a giű lekezet, mert annac feie a Christus Sem az aſon-
iallat, mert annac feie az ő ferie.

Annakokaert mikeppen az attia Isten a Chri-
ſtusnac feie, es mindeneknec felette vagyon es
Christus felet, Azonkeppen a Christus minden
teremtet allatoknac feie: mindeneknec felette va-
gyon, es az Istenec teremtőt allatinac kezdete.
Apo. 3. Ő nala nélkül, vgy mint ſeünc nélkül ſem
mit nem mielhetűnc, mikeppen őnnen maga bi-
zonittia ſent Ianofnactűſen őtedic refében. Min-
denec közet ő fő, mert ő neki hatalom adatott
mind meniben mind földön, es ſenkinec ő előtte
vagy ő vtanna: es ſűk ſeg hog mindenec az ő la-
bai ala vetetűſenec, nem czac ellenſegi, hanem
meg, az halál es, melliet ezen kiűű ſenki meg
nem győzhet. Erre ez vy teremteſre nez az Gala-
ciabelieknek irt leuelenec hatodic refében ime
mondas. Semmi nen haznal a Christusban, ha-
nem az vyonnan teremtőt allat. Az Ephesum va-
rosbelieknek irth leuelenec maſodic rezeben azt
mongya: Teremtetűnc a Christusban io czeleke-
detekre hogy azokban iariunc. vgyan ottan mi-
kor

VT MVTATAS.

kor a Sidokrol es a poganokrol azt írta, hogy a
kettőt egy vy emberre teremtene, bekeſſeget ſe-
reűen es mindeniket Iſtennec meg engeztelne a
kerezt fanac altala. Ime azon egy dologrol emle-
kezuen, es iruan kettőnec egybe valo teremteſet
meg bekeltetűſenec, meg engezteſűenec neuezi:
mert eűec az igec egy ertelemben vetetűſenec Pal A-
paſtaltul.

Peter Apoſtal, első leuelenec első refében: vy-
onnan ſűlt minket elő reminſegre, az Ieűus Chri-
ſtusnac fel tamadaűnac altala. Az vyonnan valo
űűletűſen erti az vy eletet, es vyonnan valo ter-
emteűſen.

Ezen mondatatic az Ephesum varosbelieknek
irt leuelenec negyedic refében, az vy emberről,
mely Iſten ſerint teremtetőt es nem az ő Adam-
rol melyből kiuantatic hogy ki őltezzűnc: Azon-
keppen az vy teremteűſre valoc az igeretec az vy
űűnec teremteűſeről az vy leleknek teremteűſeről
az my belűő tagainkban melly az Christus által
leűen.

Ha kedig valaki kerdene mikeppen epittete-
nec fel es bekeltetenec meg az Angyalok az Iűű-
nel holott azoc ſemmit nem vetkeztűſenec nem ſű

VT MVTATAS.

kölköttec Istennel valo meg engeztelesnelkül a-
uagy meg bekelesnelkül.

FELELET. A Christus ki mindé bűnnelkül
volt az ő feienelkül, az atia Istennelkül nem volt ő
tőle fűkseg, hog meg kenetesséc aian dekokkal be-
telliesitesséc igazgattasséc batorittasséc lelekben,
neuekeggiec bölczesegeben es ideieben, menyuel
inkab fűkölköttenecc fűnelkül az Angyalok kic a
Christusnac, tekelleteffegheöz né hasonloc, es az i-
ras niluan mongya hog az Isten előtt ninczenec
veteknelkül, es az artatlan ő előtte nem artatlan.

Ha mi kic nem verkezűnc Adammal, Adam-
mal, egyetemben bűnűsűc vagyunc, mirt nem tu-
laydonittathatnec az első angyaloknac eseti ezek
nec es miképpé mi nekűnk es a mi első, atianknac
az ő verkectulaydonittatic.

Ha fűnte az modgyat nem ertiűc miképpé lűtt,
az angyaloknac Istennel valo meg bekeltetefek
eleggyűnc aual meg, hogy az Heb. 9. ez adatic
előnkben hogy az mennieiec es meg tiztitattanac
a Christus verenecc általa. Ha fűnte né ertiűc, meg
mikeppen lűtt az Angyaloknac Istennel valo me-
gybekeltetesséc, azonkeppen nem tugguc mikor
es mikippen, teremtettenec az angyaloc, es mikor
estenecc el, nem cziuda hat, hog az ő meg bekeltete-
fec, felől es hog a Chrűs azoknakes feiec legie ke-

VT MVTATAS.

űeset tudunc, mert rűuideden emlekezie az iras
felőle. Az embernec az ő eseti inkab es niluabbā
magaraztatic meg azokaert ēnec az ő fel epitesse
es vilagosbā adatic előnkben az irasbā, mert eze-
ket, tudnunc fűckal hasnosb es fűksegessb hog nē
mint a mēieknec fel epetesset es meg bekeltetefet.

Summa.

Pal Apastal ez igeiben az ember Iesus Chrűsrol,
fűl, melynec vere volt erről kezdi el es az husa-
dic versben erről a Christusrol kinec vere vag. ő
vegezi el, hog fűnki az Christus kiuól, kinec vere
volth mast ne gondolion, vagy ebben valot
vag ez előt valot mely Christus miképpen vy A-
dam: Azonkeppen az vy Testamentomnac köz-
be iarioia nem az őnac azonkeppen mindenec ő
általa meg valtattanac teremtettenec, meg engez-
tettenec meg epittettenec, mind kic menybē es
fűldön vadnac, Az vy Testamentom alatt, a ma-
fodic Adamnac általa vizontag lelekben meg v-
iulonac es vyonnā teremtetűnc, miképpé az első A-
damnac általa test ferent arra az eletre fűlettet-
tűnc. Azokaert miképpé az ő Testamentū am az el-
sű terettest egiedűl az Attia Istēnec rűlaydonittia,
az őkeppé az vy Testamentóban, az vionnā valo

VT MVTATAS.

teretes az Atia Istennec es a Christuſnac tulaydo-
nitate. Mert u az vr ki által mindenec vadnac
es melyben, es ki által az Atia Isten hatalmaskép-
pen czelekedic. A Sidoknac irt leuelenec első re-
fete ha meg lattiuc ennel egiebet nem találunc, La-
fuc meg roudeden azigeknec foliaſſat.

Az Isten sokſor es ſockeppen ſolt regenten, az
mi atiainknac, az Prophetac által, mely Isten a ſét
haromság, nem mert es nem ſol az ő Testamen-
tomban, hanem az az kit Moſes őtődic könyuinec
hatodic reſeben elő hoz Hald meg Iſrael az te v-
rad Iſtened egy Iſten, kit Christus vrunc ſent Ia-
noſnac niolczadic reſeben meg magyarazot.

Az tū Iſtentec en Atiam az, az az, Iſten
mennec földnec teremtoie a mi vrunc Ieſus Chri-
ſtuſnac ſent Atia a ſolt az ő ſent Lelkenec általa,
Mely lelek az Christus lelkenekis mondattatic,
es ſolt az Prophetac által.

Masodſor inniet ez niluan vagyon hog az ha-
rom Iſtent nem magyarazhatni itt, mert vtan-
na veri ſent Pal ez vtolſo napokban ſol taz ő fia
nac általa, ha amot az Iſtent erted az háromrol
az Atiarol, Fiuról es ſent Lelekről, innet hat az
utolſo időben ki ſolt a negyedic leſen.

Miczo-

VT MVTATAS.

Micyoda Fiu ez es mit czelekedet az atia Iſte
ő általa, a következendő igeiben meg magyaraz-
za, a Fiu ki által az vtolſo időben ſolt az ember
Ieſus Christus, miképpen őnnen maga ſent Pal a
Galatiabelieknec irt leuelenec negyedic reſeben
magyarazot, mellet az Angyal ſent Lukacznac
első reſeben eckeppen mondot meg, es a mi te-
tőled ſülettetic ſentnec es Istennec ſianac neuez-
tetic, hogy az ember Ieſus Christus legyen ez az
Istennec fia ezec az ige mutatiac meg mellet
mindeneken örökőſe helyeztetet. Amaz örök-
ke valo Iſten, es az örökke valo fiu ki egyenlő az
ő Attiaual. Az Antichriſtuſnac az ő ertelme ſerét-
né helyeztetet örökőſe mert ő magatol valo I-
ſte, es bir mindeneket mint az Attia ſenkitől ſem-
mit nem vőtt, es ſenkitől nem helyeztetet ő ſol
azert az ember Ieſus Chriſtuſrol ez által teremtet-
te a vilagot, es amaz első vilag negy ezer eſtendő
uel az előt teremtetet imez teremtes penig az v-
tolſo időkben lőt mikor az ő ſianac általa ſolt, I-
mé miczoda teremtes ez meg magyarazza Pal A-
poſtal az Ephesumbelieknec irt leuelenec maſo-
dic, a Corintusbelieknec őtődic reſebé. Az Ephe-
ſom városbelieknec első es harmadic reſeben, a

F

Coloſſa

VT MVTATAS.

Colossa városbelieknek első részében, mint oda fel
meg hallad, Innét vagy on, hogy Esaias Propheta
ezt az Iesus Christust a ieuendő vilagnak attianac
neuefi ez Esaiasnak, ötven egyedic részében ő fe-
lőle azt ieuendültetti hog az ő igiet az ő saian
helyhezette, mikeppen az vy Testamentomban
fent Ianosnak tizenegyedic részében őnnen ma-
ga meg vallia az igeket kiket en foloc nem eny-
mec hanem az en atiamé ki engem el boczatot.
Ezt a Nazareiabeli Iesust mőgya az ő fenyenec di-
czősegenec lenni, es az ő mi voltanac, beliegenec,
az ő hypostasisanac a mint a Görőgbé vagy on, az
az ami az Isten ő magában mindenestől fogva,
annak ki raifolasa es eleuē kepe belege fol ott az
ember Iesus Christusrol: es anyeban Isté es ez ige
hog sem semelt sem allatot ne iegyezzē niluā mut-
tati meg ezen leuelnec, 3. es 11. részében.

Harmadikban ezkeppen fol. Christussal reše
fultunc, hog ha az kezdetit az Hypostasisanac, az ő
mi voltanac a fundamentonac alhatatafon mind
negig meg tartiue, az ige hypostasisit uetteti a fun-
damentoniert, mellien epitetuen vagyunc, az az,
a ki fő dolog a mellien az egez epület meg al, az ő
keppé veteti, a Corintusbelieknek irt leuelnec,

9. rész

VT MVTATAS.

9. részében, kedig ezt mongya az hit pedig remi-
kedő dolgoknak hypostasissa, az az, fundamento-
ma: mert az hitnek hypostasissa, fundamentoma a
Christusrol valo igeretec, mellichőz hittet ragaz-
koduc es bizoniossag vagyunc hog az Isté ezeket
meg tekely lelki semmel lattiue es el hifuc.

Es az ő hatalmas igeiue mindeneket meg
tart, Auagy a mint fent Pal fol a Colossa városbe-
lieknek irt leuelnec, első részében, mindenec ő bé-
ne allapodnac meg mikeppen az első teremtesbe
mindenec az Atia Istennec igeiue altala lőtte-
nec, Azonkeppen most ez vy Teremtesben, hog
mindenec őfue nem romolnac mindiarast es az
Istennec igassaganac haragiatol meg nem emez-
tetnec, ezec a Christus altal es az ő igeiue hatalmasa
altal vadnac. Mert mindeneket az Atia ő-
neki adot es mindenec ő birtokaba vadnac, mi-
keppen Pal Apostol az Ephesus városbelieknek
első részében bizonittia.

Nem fűnöm meg halat adnom ti erőttetec,
meg emlekezuen tő felőletec minden kőnirgesé-
ben, hogy az mi vrunac Iesus Christusnak Istene,
amaz diczősegenec Attia aggya tő nektec az böl-
czyesegnek lelket, es az meg ielentesnec az ő
F ij esme-

VT MVTATAS.

esmeretire, hogy a ti elmeteknek semei, meg vilá-
gosíttassanak, és erczyű meg mi legien a mi hiuata
lunknak reminseget. És az ő kazdagfaginat dicző
seget, az ő örökségenec a fentegbe, és mely legyen
a nagfagos hataló az ő ereienec mi bennűnc kit
hifűnc az ő hathato, erős hatalmanac, melliet ő
ki ielentet auag meg mutatot a Christusban mi-
kor őtet halottaiból feltamastotta és helyhez tet-
te az ő iobiara menyben minden birodalmacnac
felette erősegeknek, és hatalmassagocnac, és vrasa
goknac, és minden neueknec a kic neueztetnec,
nem czia ez vilagon hanem meg az iőuendőben
és mindeneket az ő labai ala vettet, és őtet hely-
hezette felyűl mindeneken az ő gyűlekezetiben
mely ő teste, és betelliesítése melly mindeneket
mindenekbe betelliesít.

Mi legyen és mely igen naglegyen a Christus,
és az ő igeienec hatalmassaga, ez igeiben Pal A-
pastal meg ielenti, el annira a mint meg mondot-
tuc, a mikeppen az első teremtesben, az Istennec
igeienec hatalmassaganac általa mindenőc lőtte-
nec, azonkeppen immar a mi vrunc Iesus Chri-
stusnac általa mindenec meg allapattanac, és meg
tartatnac, el annira, mincvtanna az Atia Isten
minde-

VT MVTATAS.

mindeneket ennec az ő fianac adott, és minden
hatalmassagat vionnan ebbe őttötte, és ez által ki
mutatta, És őtet mindeneknek felette helyheftet-
te, mindenec immar engednec ő nekie és őtőle vi-
feltetnec, mikeppen az Euangelistac bizonittiac
hog az ő lelkenec ereienec általa az őrdögöket ű-
ste ki parancziolt a feleknek, és egyeb tengeri ha-
boknac és engettenec őneki mellien mindenec
el almelkoztanac, monduan kiczoda ez hog meg
a tenger, és a felec engednec ő nekie.

Rőuid befeddel mindenec kic vadnac az ő ha-
talma ala vettetenec, és fűkseg hog az ő igeienec
hatalmassaganac általa igazgattassanak mind ad-
dig mig minden ő ellenfegi az ő labai ala vettet-
nec, és vralkoggiec mind addig meg vege lēsen,
az vtan őnnē maga és az ala vettetteflec a ki ő ne-
ki az birodalmat atta hog amaz eg ő magatol va-
lo Isten, minden legyen mindenekben, Ezekből
meg erthettiűc immar mi legyen, és ő igeienec ha-
talmassagaul mindeneket tamason hog le ne-
dőllienec, és meg ne emistessenec az eg Atia Iste-
nec igaz haragia miat.

Kőuerkezic immar ő magaban, auagy ő maga
által tistitast ferezuē a mi bűneinkből, auag a mi
bűne-

VT MVTATAS.

bűneinkről, ulti amaz magasságbeli felleget az ő iobiara a miközbeiaro Christusunknac ki egy-
test eg ver mi velunc, es mindenbe hasonlatos mi
hozzanc a bűntől meg valua, ennec az ő ereie es
harható czelekedeti magyaráztatic itt ez helien.

De mikeppen kel ertenunc hogó magabá, vag
ő maga által lóttene ezec meg holott az iras mid
ezeket az Atia Istennec masuttulaydonittia, kő-
niű est meg ertenunc. Cziac az irasnac folasanac
moggyara viselliunc gondot az Atia Istentől va-
dnac ezec vg mint az eggietlen eg kut főtől, mert
az mondatic az irasban egyedül DE V S ex quo
omnia, Isten kitől es kiből mindenec vadnac, De
a Christus eggyetlen egvr ki által mindenec vad-
nac, a czielekedetnec moggya es rendi imez, az a-
tia Istétől vg mint eg kut főből mindenec vadnac
es mindeneket ad az ő sent fianac, a mi vrunc Ie-
sus Christusnac minec vtanna immar ő neki atta
tulaydon őue, es ő magatol mondatic lenni, Ezt
Christus vrunc ő maga magyarázza meg sent Ia-
nosnac őtődic rešeben mikor azt mongia, Mikep-
pen az atiabán ő magában az elet vagy on, a kep-
pen atta az ő fianac es hogy onnen magában le-
gyen, es minden a ki az en atiamc enim, es a kice-
nimnec őue.

Holott

VT MVTATAS.

Holott immar ezec vg rendeltettene az Atia
Istentől, es ez az hatalom adatott a Chrúsnac főt
inkab az Istentől fereztetett, auag adatot, mine-
kunc sentegünkre, valcziagunkra, es meg igazu-
lasunkra, hat immar ő magatol es ő magában va-
gion immar az meg tisztítasnac az ő ereie, mert az
ő testet atta ez vilagnac eleteiért, es az ő tulaydon
veret ontotta ki a mi bűneinknec boczanattiaert
mert a mi vruc Iesus Christusnac vere tiszt meg
minket, a mi bűneinkből.

Ez mi nekunc nagy vigasztalásunkra vagy on
hog a mi meg romlot testünkbe kesittett a fel-
epites es a melyben az engedetlensegert az halál
reac ki arradot az őba lótt az engedelé es azhalal-
nac meg rólasa, Rom. 5. Heb. 2. niluā bizonittatic.

Innet erthettiuc meg minemű refesülesunc le-
gyen minekunc a mi feyünkkel a Christussal es mi
keppen őtől mindenec reanc arradnac es az ő
benne valo hitnec általa mi belenc oltattatnac,
mely gyönierüleges legyen az, az atiafufag, az
közörökössegt, mellieth az iras minekunc, az
Christusban előnkben terieft es az tagoknac
az ő feieckel, az Christusnac iauait nem ertic
valakic az ember Iesus Christust, a masic funacto
kianac

VT MVTATAS.

kianac mongyac lenni, auagy az mint ők az de-
iakban folnac, Organum Diuinitatis, Filij.

Ki legyen az, az ki a tisztitást mi velte, meg ma-
gyarazza a ki menybe ment, es a magassagbeli I-
stennec iobiara ult, hog mi közbe iaronc es fő Pa-
punc legyen, mert a mikeppen hetedic resebémő
gya: ha itt e földön volna ingien fő papunc sem le-
hetne, es az ember Iesus Christus mely igéfel ma-
gastaltatot, minden angyaloknak felette es mely
nag neuy adatott ő nekie, mikeppen a Philippi va-
rosbeliek nec irt leuelenec masodic resebén niluā
bizonittia Pal Apastal, es ekeppen egybe vetuen
ötet az Angyalokkal es minden teremtetett allatoc-
kal meg mutattia hogy mindenek nec felette ma-
gastaltatot az Atia Istentől, es Istenne tötte, biro-
dalmat adott ő nekie minden ő fele tarsai között
ötet fellieb kente, es az mint sent Ianosnac harma-
dic resebén magyaraztatit nem mertec ferint ha-
nem, tellieskeppen adatott ő nekie a lelek, es an-
nira magasztaltatot fel hog ő ebben az ő lelki or-
szaganac kezdetiben. melyben a pokolbeli ördög
nec feiet meg rontotta a földet fundalta es az ege-
ket hogy vy földnec es egnec teremtoie legyen, ő
mikippen az elöt Isaias Propheta ő felöle meg iö-
uendölte

VT MVTATAS.

uendölte volt. Ha valaki ez magyarazattal meg-
nem eleget, melliet en igassagnac valloc lenni,
es az irasnac foliasabol vötenec es ez igekekre
gi teremtesre vonni akarna, könnyien azon igeke-
nec foliasabol meg gyözetetic, mert arról a Chri-
stusrol fol, melly sentvedet, meg holt es menybe
ment.

Hog az en befedemet azért erről eg summabā
beköfsem azt a Iesus Christust vallom, mellyről
a Prophetac irtanac es meg mondottac hog aldā-
do lesen a nepeket, es meg rontia az kegyonac
az ő feiet, es ezeket az mi Christusunc az vy Te-
stamentomban szerzette meg, mikor a niomorult
embereket testi es lelki niaualiagbol meg fabadit-
tia vala es különb különb fele iockal meg aian-
dekozza vala, meg bocziatuan őnekiec az ő bü-
nőket, es adá az ő benne hiuők nec az örök életet
mindenekhez meg mutatuan az ő kegyelmesse-
get, es azokhoz kic őtöle ingien sem keuantak, es
ezeket meg tekelluen, a mi Christusunc, ő altala az
atia Isten mindeneket meg vyt vala, mint maso-
dic Adam által ki meg eleuenitő lelecre adatatot,
es mind az iöuende vilagnac Attia által a mikep-
pen Esa. 9. resebén ötet neuezi, ez által mindene-
ket meg

VT MVTATAS.

ket meg vyt vala, es teremtvála, egybe fedegeti vala, az mi megrólot vala, es ő benne minket ő magaua meg engesztel vala. Ioan. 1. Colloff. 1. Ephes. 1.

A mit az Antichristus talalt hog ő külső meny nec es földnec teremteie volna. es mindenec á kic abban vadnac, hog azokat á Christus teremtettenec semmi iras nem mongya, sőt inkab ellenzi, es niluan bizonittia hog az ő Testamentomba mindenec az eg atia Istentől teremtettenec, ki az ő Testamentomban á Prophetac által ezt kialtatia en egiedül miueltem ezeket es nem mas en ki vüllem, Az vy Testamentomban kedig, hog mindeneket á Christus által czelekedett az Attia Isté ki mindenkoron azt kialtia ennem vagyoc egyedül, hanem azen atiam velem vagyok, es az elő atia czelekedig en bennem.

Ennec oka imez, mikor az Isten hat nap mindeneket teremtettenec volna es mint az iras mongya mindenec io volnanac á bűnert meg atk ostatec á föld az halál minden niaualiaual egyetemben be hozattatec, mely niaualiaknac meg törefeiert, es az őrdőgnec minden czelekedetiuel egyetembe meg rontasacrt bocziattatot, á Christus nem azért hogy

VT MVTATAS.

hog azokat kiket az Atia Isten semmiből teremtettenec vala, hog azokat masodszor teremteie, es hogy ezekben hűvé ő el iart, á mi vegre ez vilagra bocziattatot az Euangelistac meg bizonittiac mert az vakoknac semeit meg vilagositia vala á sűke tek nec fűleit halloua tefi vala az nemaknac niellet á köteltől meg szabadittia vala, az meg hol taknac eletet ad vala, es az niaualiakbol mellic ket á bűn reanc hozot meg szabadita meg boczat uá bűnöket es arra á kepre melyre teremtettenec vala fel epitote soholt nem oluassuc, hog á Christus semmiből valakinec semet fűlet kezec labat auag valamit effelet teremtettenec volna hanem cziaec azok kik immar teremtettenec valanac es meg romlottanac vala á bűnec, es az polbeli őrdőgnec által ezeket epitti vala fel, es meg gyógyittia vala.

Azonkeppen senkit földből nem teremtet, mik eppen az Isté Adamot kic kedig porra, es földelöttec vala, azokat vizontag fel tuggya vala tamastani, mert mik eppen az elet az atiaiban vagiő azonkeppen atta á funakes hog ő benne legyen Ioan. 5.

Sőt inkab enel küssebbeket sem czelekedet á külső teretesbé mellicet az ő atia czelekedet, vizből czinala bort né semiből kenieret mas kenierből,

VT MVTATAS.

mellieknek allattiat az ő menniei ſent Atia terette vala hog meg bizonitana hog ezac ő legyen egyedül ki ſemmiből mindeneket teremtet ki-
nec tiſteſſeget otalmazta, es az ő neuet magafal-
ta kit mindenkoron annac egyedül vallot lenni,
Matt. 11. Lucæ 10. Matt. 19. Mar. 10.

Az Atia Iſtennek külső czelekedetit az iraste-
remteſnec neuezi, a Chriſtus által pedig vyonná
valo fel epiteſünk et es teremteſnec neuezi, a cze-
lekedetnec haſonlatofſagaert, mert mikeppen az
Atia Iſtentől mindenec teremtetten ec es meg
romlattanac az bűnnec miatta. Azonkeppen az
Chriſtus által vyonná teretennec, ez az oka mikor a
Chriſtusfelől ſol az iras az Atia Iſtent D E V M
ex quo omnia, olly Iſtennec neuezi honnat min-
denecvadnac, de az Chriſtuſt oly vrnac ki által
mindenecvadnac, es ſoholt nem mongya őtet a-
zon teremteſnec, mert ez kettő, az fő ok es kut fő
külömböz attol ki által a meg mutattatic es ki ie-
lentetic.

Hog kedig ekeppen ket ſele teremtes legyen
es meg valaſtaſſec eggye a maſiktol az irasban, az
ket ſele teremtet allatoknac allapattia es meg mu-
tattia melyeket az Iſtennec igeie niluan ielent.

Az maſodſor küldöt Corintusbelieknek leue-

VT MVTATAS.

lenec ötedic reſeben, nemde a Chriſtusban vion-
nan teremtetett allatokrol ſole? a Galaciabeliek-
nec irt leuelenec hatodic reſeben. A Chriſtus Ie-
ſusban ſem a kőrnülmeteles, ſem a kőrnülmete-
letlenſeg ſemmit nem haſnal hanem az vyonná
teremtet allat.

Az Epheloni varosbelieknek irt leuelenec ma-
ſodic reſeben, hogy kettőt teremtene ő magaban
ſol a poganoknak az Iſtēnec orſagaba a Chriſtus
által beveteleről melyben vyonnán teremtes va-
gyon es meg bekeltet a Chriſtus verenec ki onta-
ſanac altala.

Ezen leuelnec negyedic reſeben, azt mongya,
hog az regi ő embert le veſſűc es az vyban őltőz-
zűnc fel mely Iſtē ſerent teremtetet ſentſegbē es
igaz mondasban, kerlec laſd, meg a Romabeliek-
nec irt leuelenec hatodic reſet. Colof. 3. Heb. 12. a
ket Adamrol kedig a Romabelieknek irt leuele-
nec ötedic, es a Corintusbelieknek előſör küldet
leuelenec 15. reſet.

Vedy eſedbe atiamfia kereſtien a ſent irasnac
ſoliaſſat, ket teremtes, ket teremtet allatoc, ket te-
remtet allatoknac ſűletefe: külső keppen teſt ſe-
rent az mint ſűletetűnc elſő, de maskeppen kel-

VT MVTATAS.

fületetuen, mert ha valaki vyonnan, nem fület-
tetic menyeknec orsagaba be nem mehet, a mile-
lekből fületet lelec, sent Pal előfer küldet Corin-
tusbeliek nec 4. reſeben, azt mongya hogy az
Chrifthus Iesusban ő fülte őket. Szent Peter első le-
uelenec első reſeben inti a keresztieneket hogy ol-
lianoc legienec mint az vionnan fült gyermekek
a külső fületeſről haſonlatoflagot veuen, a bőlse-
ről ſol Iakab Apaſtal leuelenec első reſeben, az
vilagofſagnac atia ſabad akarattia ſerét fült min-
ket az ő igeienec igafſaganac altala, hog az ő ter-
tet allatinac neminemű kezdeti legyűnc.

Touabba ket fele neueleſről es eledelről gya-
korta emlekezic az iras az honnet ket fele elet, es
ket fele halal kőuetkezic mikeppen Chrifthus v-
runknac tanitaſabol ſent Ianofnac őredic reſeből
niluan vagy on ez igikben Bizonnial bizonnial
mondom ti nektec el iőt az ora es moſt vagy on
mikor a meg holtac az Iſten ſianac ſauat meg hal-
liac es kic meg halliac elnec nem a teſti halalrol
es eletről ſol hanem az lelkiről mert a teſti halal-
rol emlekezic az kőuetkezendő igekben mikor
ezt mongya, ezen ne czudalkozzatoc, mert el iő
az ora hog mindenec a kic a koporſoban vadnac
meg

VT MVTATAS.

meg halliac az Iſten ſianac ſauat es ellő iő nec mi-
kor azt mongia a ki hiſen en bennen nem koſtol-
lia meg az halalt nem a teſti halalrol ſol hanem a
karhozatnac az ő halalarol, Azonkeppen hog azt
mongya hog az hiuecnec eletec leſen a lelki hit al-
tal valo eletről kel ertenűnc.

Hog kedig ezeket vilagofaban meg ertheſűc
fükſeg tudnuc hogy mi mindniaian meg holtunc
es el karhoſtunc, ſőt inkab ebben az halalbā ben-
ne fületűnc az Iſtennec ſentenciaiaert, mely Mo-
ſes első kőnyuenec maſodic reſebē iruan vagion
valamikor chendel a meg tiltot ſanac gyűmel-
czeben halalnac halalauat kel meg halnad, holot
azert mindniaian bűnben fogantattunc es fületet-
tűnc Pſal. 57 az halalban es karhozatban fülette-
tűnc azert termefetűnc ſerint mindniaia meg hol-
tunc, az az, az halalnac ſentenciaia ala vetettűnc.

Ez a halal mikeppē a teſti es, czyac alom az vűc
Iesus Chriſtnac es azoknac kiket abbol fel akar
ſerkenteni ſabadon az ő Euangelio manac ſaua-
ual meg tekeli, ekeppen ſol Pal Apaſtal, Ephē. 2.
Mikoron meg holtatoc volna az bűnec miatta
meg eleuenite tūtőket a Chriſtuffal es fel tamaſtra
es ül-

VT MVTATAS.

és ülteté tütöket mennieghen á Christus Iesussal,
 á kic á Prophetaknac irasira frigyelmetesec, és ek-
 be vehetic hogy á külső testről vót igyeket á lele-
 kre visic, mert ennec az ő halalaban neminemü
 hasonlatosság vagion á külső testnec halalaual E-
 sai. 26. refében. A te holtaid elnec es az meg öltec
 feltamadnac, serkennietec fel, es diczirietec, kic la-
 ktoc az porban, es negyuen eggyedic refében. Ne
 fellietec kik meg holtatoc Israelból. Azonkeppen
 erczied am az meg holt Ezeckiel Prophetanal va-
 lo tetemeket, mert azt mongya á Prophetá, Ezec
 á tetemec mind Israel nepee Test serint olly igen
 meg nem holtanac vala azok, hogónnen magok
 azt mongyac á mi tetemünc meg farattanac. Za-
 charias á koporsóbanes halalnac arniekaban ü-
 lesnec neuesi.

Ezeokról az iras gyakorta emlékezie az többi
 közőt, sent Pal á Romabeliek nec irt leuelenec ha-
 tódic refébé, es sent Iános latafarol irt könyv nec
 hetedic refébé, ket fele halalthoz elő, ez mi legyen
 es mikeppen legyen erczünc meg az irasbol.

Mind az első es masodichalal, Adamnac az ő
 vetkeből köuetkezött de külömb moddal es ren-
 del Adamnac az ő vetkeből mindenekre, á testi
 halal

VT MVTATAS.

halal es épokol megrontatnec mikeppen azon la-
 tafrol irt könyubé sent Iánosnac iruan vagyó en-
 nec á testi halalnac oka á bűn, es az őrdógnec az
 ő hatalmássaga, Innec köuetkezie az vtan az őrdó-
 ke valo halal, es mely az vtolsó iteletben az Isten
 telenekre es hiterlenekre köuetkezie mely mind
 testeknec, mind lelkek nec halal anac módatatic,
 es mely meg nem boczattatic.

Mind az ket halalnac czelekedetti va-
 gyon az honnet eredettet vésen, az első halalnac
 czelekedetti, á meg tiltot fanac gyümölcsenec c-
 tele, melyből az halal köuetkezet. A masodichal-
 lalnac külömb külömb fele gonof czelekedetti
 mellicc á lelket meg ölic, é lelki anagy őrdó halal
 nac mondatatic Adamnac az ő vetkeből vagyon
 az első halal mely á testi ebből az haragnac edény
 re köuetkezie á lelki halal kic kesitettenecc á vese-
 delemre es á Christust es az ő iouait nem esme-
 ric, minden á ki á Christushoz nem megyen az ha-
 lalban marad, eltekbe meg mostes meg holtanac
 valakic á kegyonac esmeretiben elnec es nem az
 atia Istennec esmeretiben á Christus által kic ke-
 dig á Christushoz iarulnac az halalbol az eletre
 mennec Ioa. 5. Ezt az első halalt az vtolsó iteletbé
 H meg

VT MVTATAS.

még rótiá a Christus, es mindeneket abból az halalbol fel tamaszt. De a masodic halal vralkodie az Istenteleneken kik nec az öröc tűz az ördög ec cel egyetemben kesiteter

Mindenic halalbol valo fel tamadaft es előnk be tamasztia az iras, erről emlekezie Pal Apostal az Ephesom varosbeliek nec irt leuelenec ötodic refeben, serkeny fel a ki alofol, kely fely halalad bol es meg vilagossit a Christus ez a fel tamadas melyben az hit nec altala a Christussal a kereszteseg ben fel tamattunc, mellyre tekintue az Istennec lel ke közönsege fol a Christus fel tamadasarol Ose as Prophetanal ket nap vta meg eleuenit minket es harmad nap vtan fel tamaszt, ez a mi Christu- sunkal valo fel tamasztasunc meg lör eczer, de na ponkent leßen, mikor az ő igeienec altala napon- két fel serkent, az mint Christus vrunc mongya, Bizonnial mondom tinektec a ki az en befede- met hallia es hisen abban ki engemet el bocziator az öröc eletet vesni nem iö a karhozatban, hanem az halalbol az életre vitetet.

Mikeppen az test nec fel tamadasa közönseges öröc életre, es az öröc halalra, azonkeppen az E- uangelium által fel tamasztas es közönseges es ket
fele

VT MVTATAS.

fele tanituaniokat tamaszt feleiokat es gonosfokat, mikeppé a Gyalom mely io es gonosf halokat eg arant vonson be, nem hogy ez e gyalazat, es az halal az Istennec igeiben volna, hanem az halga tokban, melliet Christus vrunc az mag vetö nec peldaiaba meg mutat holot azon eg magnacket fele földet tulaydonit az io mag io földben esec, es az io mag a gonoz földben esec. Gonosf föld ec kic czia ideig his nec, es az haborusagnac ideien el alnac.

Fel tamasztatnac a gonosfoc nem azért hogy al hatatosoc legyenec hanem azért hogy a valasztot- takat kesercziec, mikeppen Pal Apostales előser küldöt Corintusbeliek nec leuelenec tize eggedie refebé bizonitta kic a Chrúsnac neueket attac hi uatalokban elő mennec, de fűkség hogy hason- lasoc es eretneksegec legyenec, hog a valasztottac ki ielötessenec, azonkeppé. Ianos első leuel nec ma- sodic refeben, mi közzülunc iötenec de nem mi közzülunc valoc, de sockal niluabban, az Apost- li czielekedetről irt könyunec husadic refeben.

Tamadnac ti kösületec ragadozo farkasoc kic nekemellie a niaiat, latode hog az Euāgelium al-
H ij talta-

VT MVTATAS.

tal tamastatnac fel de fidalomra hogy sokakat el hiteffenec, Azonkeppen a Philipi városbelienek- necirt leuelenec harmadic reſeben, Sokan iarnac es Chriſtus keretenecc ellenſegi. Im hallod hogy fel indittatnac az Euangeliomnac predikallafara mert ezt neuzei Pal Apoſtal itt iaraſnac de az ön- nen karhozattiokra kiknec az ő vegyecveſede- lem, mineműec valanac Hymenæus, Alexander es Philetus Mert ezeknec vala hitőc mind azon- altal el ſakattanac, effelec mindniaian az hamis Prophetac kic az Euangeliunac hirdetefekort ta madnac fel kikről ſent Mathenac 24. reſeben, ta madnac ſoc hamis Prophetac es sokakat hitetnec el. A maſodſor küldet Tymotheuſnac leuelenec maſodic reſeben a nagy hazban (erti az Iſtennec gyülekezerit) ſoc edeniec vadnac keſitetuen ne- melliecc tiſteſſegre nemelliecc kedig gyalazatra. ſēt Ianofnac hetedic reſeben, kic az Euangeliomnac predicioianac általa fel tamastattanac nag ſokā el ſakadnak az Chriſtuſtol, de az Apoſtaloc alha taton meg maradnaceffelec azokis kic a Chri- ſtuſt vyonnan meg ſēititc Heb. 6.

Ezekről elmelkeduen az irafnac igaz ertelme re valo tanuſagot vegyuc eſünkben es meg otal-
mazzuc

VT MVTATAS.

m azzuc magunkat hog az Antichriſtuſſal egyetē be az iraf Szacba ne buttaſſuc, mert a külömb ſe melyeknec es harom teremő Iſteneknec az ő ha mis velekedefe, maſonnat nem tamadot, hanem az irafnac hamis magyarázattiabol, Hog azért a Babiloniai fogſagbol mi meg ſabadulhaſſunc es az irafnac igaz ſo liaſat ez ertelmet eſünkbe vehet- ſūc es kőuethetſūc, rend ſerint ezeket vegyuc e- ſünkben.

Első a ſent irasban kettőre kel neznūnc, Első a mi mondattatic Iſtenhőz valo kepeſt maſodſor mi mi hozzan emberekhőz a kiknec az Iſten ſol mikeppen lelekben az Iſtē előt bizonyitaſſec meg mikeppen teſtben külső czelekedetekben az em- ber előt, Iſten előt az lelki dolgokban a bölczefeg bolondſag Rom. 6. 1. Cor. 1. 2. 3. Az emberek előt es a közönſeges eletnec rend tartaſaban, io es haſ- nos ez fel magafaltatic a Salamontol.

Azonkeppen iob halat ad az Iſtennec es dicze ri az ő ellenſeginec gonofſagat Iſtenre valo tekin- tetben, ki őtet meg latogatia es proballia, Iſtenre valo tekitetbe io, a czielekedet, vizontac ember re valo tekitetben gonof mert vetkezec az I- ſtennec paranczolatia ellen, ne ölly. ne orozz.

H ij

Azon

VT MVTATAS.

Aonkeppen az Istentelen Sidokn-e czelekede-
ti a Christusnac halakra valo arulasokba, Io, mert
az atia Istennec akarattia es a mi üdvössegün-
c te kikerit meg, de nem io az emberekre valo tekin-
terben, mert bün es nagy vetec az artatlanokat el-
arolni es halakra itiltetni.

Vizőtagfoc tiltattat meg az Istennec törvény-
ben mi reanc valo tekinteterben, mely meg enget-
tetit Istentelre valo tekinteterben meg tiltatit mi re-
anc valo tekinteterben az irilet, a karhoztatas, az es-
kies, de mikor az Isten mi benünc az ő saianac
lelkenec altala. Itel esközc karhoztat, meg enget-
tetit, ionac es igaznac itiltetit, miképpen ez az A-
paltaloknac peldaiaban előnkbe tamaštatic es
meg bizonittatit 2. Cor. 1.

Masod külömb külömb fele mondasoc talalta-
tnac az irasban, kic a külső emberre neznec, ne-
melliec penig a belsőre miert hog a kettő ő maga-
ban ellenkezc fűkseg hog az irasban es nemine-
mü külső keppen ellenkezes talaltassec, Ekeppen
immar azon eg ember halandonac halhatatlan-
naciambornac es gonofnac eleuennec es holtnac
neueštetit holot effele ket ellenkező termesetü
legyen lathato es bünös test lathatatlan es igaz le-
lec

VT MVTATAS.

lec Istentől fűlettet, es ekeppen azon eg dolog-
rol ket fele ellenkező módasoc vadnac kic mind
azonaltal igazac az ő ertelmekben. Ient Ianos el-
ső leuelenec harmadic refeben es Euangelioma-
nac 11. refeben. a ki Istentől fűlettet, meg nem hal-
hat es nem verkezhetit vizontac az ember egye-
bet nem tud hanem cziac verkezni, es meghalni,
mindenic igaz, noha latatnac mint ha ellenkezne
nec, mert az első igaz a lelki emberről, a masic ke-
dig a testről, azonkeppen keresztienek nec az ő ele-
tec itt vilagon nem egyeb hanem erőcke bünről
valo megremüles felelem, iaygatas, keferüseg so-
morusag, niaualia niomorusag es halal mint Phi-
lip. 2. Psal. 2. 5. 28. 55. 144.

Vizontag a keresztienek nec eletec vigasag örö-
cs minden io, Esai. 8. 30. 32. 51. 55. Hier. 31. 32. min-
denic igaz azon egy emberről eggic a testről ma-
sic a lelekről.

Azonkeppen a mi fönkről az Christusról ket
fele mondasoc talaltatnac, lelekben fel epittetuen
az Atia Istentől hatalmasag, mindenhatóság
meg aiandekofratuá egyenlő az ő attiahoz mert
iobiara ültet, kisseb a menyebé az ő attiatól vör-
te azt az hatalmat birodalmat es vrasagot nem
hogy

VT MVTATAS.

hogy eggye semely az Istenfegben egyenlő volna az atia Istennel, a másickedig emberfegben kisseb de maga nem két Christus legyen az őfue, eggye fulesnec vtanna, hanem egy, emberi alom es iras kiüöl talaltatot, mert ninczé mas Christus azon kiüöl ki fogantatot fent Lelektől, es fületet füz Mariatol.

Harmad az vy es ő Testamentom között való külömbseget, meg ertheni es meg tanulni, nag vilagossagot ad az egez derec fent irasnac, mert Isten az ő Testamentombá abrazatban sokot folt es czielekedet melliec az vy Testamentomban külső keppen es abrazatban el vetettec mind ama fohadakoza foh, győzedelmec külső kazdag sagoc es testi ioc, mellieket az Isten Mosesnec ez Prophetaknac általa igert mertimmar ezec mi be nunc lelekben bizonyittatnac meg es mind ezeket a Christus által igaz hitben nieriuc meg sockal nagyob bőfeggel hogy nem mint ok külsőkeppen. Mierthog ez harmadic czikell felette igen fukfeges, a fent irasnac igazan valo ertelmere, erről bőfegesben iroc, es az irasban ez rendet tartom. Elsőben neminemű külömbsegeketh mutatoc meg az ő es vy Testamentom között, Másodfor
hogy

VT MVTATAS.

hogy a törünyben az testnec igassaga volt holot az Euangeliuban a leleknec igassaga vagyon, harmadfor hogy az ő Testamentomban a czielekedetnec igassaga az Euangeliomba penig az hitnec igassaga legyen. *Az elsőről.*

Minemű külömbfeg legyē az ő es vy Testamētō között fent fahas Euangeliomanac első rešeben meg mutattic ez igekben. A törüin Moses által a datot a kegyelem es igassag Christus által mit akar ezigeckel, az arniec Moses által, az igassag Chrüs által, a törüeny es az arniec a Moses által cziac meg mutatatot, de a kegyelemes az igassag a Christus által vgyā meg adattatot, veghöz vite tet, es be telliesitetet.

Minemű törüeny es kegyelem kedig a Moifes nec törünie, az halalnac törünie, a bünnecc az ő hatalma es erőfise. A Christusnac kedig az ő igassaga mindeneftől fogua valo kegyelem es irgalmassagnac mondattatic mertingen valo io akarat, es io akaratbol valo aiandekinac velunc valo közlese mellieckel meg vilagosit, igazgat es meg diczōit, oly kegyelem mely minket a büntől meg szabadit, es ingien meg igazit fent Lelket be-
I lenc.

VT MVTATAS.

lencöntnen mennieknek orfagat, es az örökele-
töt nekünk adgya.

A Sidoknac ideieben nem volt az vyonnán fű
letesnek feredőie, mely menyeknek orfagara fel
tamaftotta volna őket, ennek niluan valo oka va
gyon, mert a mi feltamadasunknac, es menybe
menesünknek oka meg fel nem tamadt vala az
Sidokközül egy sem volt, a Christus fűletesenec
előtte a menyeknek orfagaban, mert meg a Chri
stus meg nem adatot vala, kinec altala mi ő velec
egytemben bementünk, es megyünk a menniek
nek orfagaba. Mikepen őnnen maga bizonittia,
Ioan. 3. senki nem megyen menniegből ala fűllot es men
nyegben vagy on soha ő bennek az fűsagra valo
meg vyto lelec nem volt, hanem a felelem alatt,
es fenytet alat tartattanae Gal. 4. ő nekies adatot
a fűlgalatnac lelke felelemre, minekünk kedig az
fűsagnac az ő lelke Roma. 8. Ez az oka miert mi
kialtunc bizodalommal mi kegyes Attianc, Az
Christusnac az ő el iőuetele czielekette mind eze
ket, Mert minec vtanna el iőt az hit nem vagyuc
immar a fenytet es mesterec alat, hanem bizonia
ual, Istennec fiaua lőttünk miert hog hittünk az Je
sus

VT MVTATAS.

fus Christusban annac előtte gyermekek valanc
es mint fűlgac a mestertől igazgattatunc vala, de
minckutanna az űdőnec betelliesitese el iőt el bo
cziata az Isten az ő fiat melly a fűonallattul fűlete
tec, es az tőrűny ala vettetec hog a tőrűnnec rab
fagatul minket meg fűabaditana, hog a fűiua foga
dast vehetnőc, a Sidoc fűlgalnac vala az Istennec
a betűnec ohfagaban, mi kedig az leleknek vilaga
ban Rom 7.

Ez hellen ket fele különbözest vegy esedben,
a betűnec es a leleknek, az ohfagnac es vyfagnac,
az vyfag ez holot az vy Testamentō vagyō az vy
Testamētō mindeneket meg vyt, es vy terēt al
latokat nemz 2. Cor. 5: Gal. 6. vy vilagot es terēt
mikeppē f. Ianosnac 1. 3. reſeben vagyō irua, ekep
pē ſerete az Iſtē vilagot erti az hitteket, es valaſ
tottakat, mikeppē Pal Apaſtal es bizonittia, Eph.
1. 1. Iohann. 1. reſeben. Azt mondom fiaim ne
vetkezzetec, de ha ki vetkezendic ſoſolōc vagyō
az atianal am az igaz engeſtelō Ieſus Christus, nē
czac a mi bűneinkert, hanem az egez vilagnac az
ő bűnciert, niluan vagy on peniglen az 16. Pfalm.
hog az Iſtenteleneknek neuet ſaiaba nem akaria
yenni, es azoknac aldozattiat nē akaria koſtolni,
I ij ſent

VT MVTATAS.

Szent Iánosnak edig 17. refeből, hog az hiuekert
aldozza önne magat hat itt é vilagnac az ő ige-
ie vetetic az hiuekert, kic é vilagon vadnac ez e-
gez vilagnac az ő bűnciert, az az minden hiuek-
nec es valasztottaknac az ő bűnökert kic világ ke-
zdetitől fogua mind vegig lesnec.

Pal Apostal az Corintusbelieknec masodszor
küldöt leuelenec harmadic refeben, sœc külömb
segeket mutat mi közöttünec es a Sidoc között, leg-
először, mert a Mofesnec az ő törünie iratta tot va-
la kő tablara az Christusnac törünie Ieremiaf-
nac az ő törünie fűnec, es hitnec törünie, melly-
nec általa miért hog a Chrúst meg esmeritœ, mind-
niaian Istentől tanittatunc, es az atiatol voniatat
uan tanoliuc meg a Christust.

Christusnac ez az ő törünie, es külsőkeppé va-
lo a mi fűnünkbe nem irattatic be, hanem a bel-
ső leleleknec hatalmaual, ez hitnec az ő igeie Pal
Apostalnac es Esaiasnac mondattatic igazsagban
meg röviditett beszédnec mert rövid módon ada-
tatic abban elönkben, a mi meg igazulasunknac
es iduösszegünk nec az ő fundamentoma.

Touabba Pal Apostal az meg mondott helien
ielenti, hogy az tiz paranczolatoknac törüenie,
az ha-

VT MVTATAS.

az halálnac es karhozatnac ki fogaltatasa volt,
az vetekert Imez kedig az életnec ki fogaltatasa,
ki semminemű vegezésekhez nem köteles, Am-
az a rabfagnac ki fogaltatását Imez kedig az fa-
badfagnac amaz az börtűnec imef az leleknec.

Annakutanna őfue hasonlyttia az Moses Ab-
razattianac diczőseget az mi lelkűnk nec diczősi-
gehez. mikippen Mofesnec az ő orczaia údő fer-
ent fenlett, az tarsafagert meli ő neki az Istennel
vala. Azonkeppen az mi lelkűnc az mi belső tar-
safagunkert melly minekűnc az Istennec fiaual
vagyon, belsőkeppen mindenkoron fenlic.

Amaz a Mofesnec az ő diczősige czac külsőfœs údő
ferét volt a mienk kedig az leleknec az ő diczős-
ge, melly tekilleres es öröcke meg marad mint a
Chrús abrazattianac meg változtatasa, most a mē-
niekbē öröcke fenlic, meliel mind Mofesnec údő
ferét es abrazatbā valo tarsafaga volt. Azőkeppé
mi nekűnc öröke valo tarsafagűc vágó, midē ar-
niek es földnelkül földel valo ő elötök hog a Chri-
st, abrazattianac diczőseget nē lathattac Illies az
Palastal be fedeze orczaiait. 3 Re: 19 Azőkeppé cze-
lekedec Mofesis Ex: 3. mely az vtannes meg az kő-
siklanak hafadekia altales Cziac az hatulso felet
I ij latta meg

VT MVTATAS.

meg mert annac az ő be telliesítete, az lőuendő üdöre nez vala, Exod. 33.

Mikor ezen Moses annakutanna az Israel fiaival hol vala, fődelet vót vala az ő orczaiaira, hogy annac az ő feniesseget meg ne lathatnac mert az törünniec belső veleiet es titkat nem erthetic vala, sőt inkább Moses önne magá az ő orczaianac feniesseget nem erti vala. Exo. 34.

A lelki ertelem á kort be fedetett vala á börtünel, meglen á Christus által meg ielentetet, mikép pē Pal Apastal bizonittia mindeneftől fogva Moses az ő törünnienec titkait, nem ertette iol lehet arniekban es lelekben latta es hitte, hog á Messi-as á Christus meg adattatic miképpen az igiretnec földet tauol lata de abban be nem mehetette.

Gziak á Christusnac adattatot, az irasoknac es annac titkainac ki feiesete es magyarázasa kinel Daviduac az ő koleczya vagyon, mi nekünk kedig mesterünc, meg nittia menyorságnac kapu-iat, es az ő fent attianac esmeretire vifen, Akkort Moses be nem ment az igiretnec földere, auagy az vrnac az ő nyugodalmaban, de tauol latuan azt es egyebeknac meg mutatuan meg holt, Deu: 3. 4. 25. 34. Az Iesus Christusra az igaz Iosuerre bista az ébersknecc be vitelet á nyugodalóba, Heb. 4.

VT MVTATAS.

Az Sidoc az ő tudatlanlagokert aldozatot tess-nec vala, Leui: 4. azt ielentuen auual az Istenneclelke meg azok az czelekedetec, es Ceremoniac voltanac, hogy ő nekic az fenteknec vta meg nem ielentetet, Heb. 9. Azokat á Christus hol gacnac neuezi, kic az ő vroknac akarattiat nem ruggyac, minket kedig ő attiafiat es barait kic ő általa minden tirkoc felől meg tanittatunc Ioa. 15. keuantac amazoc, hog az ő mestereket á Christus lathatnac, es halgathatnac mely ő nekic né adattat, minekunc kedig kic eleitől fogva el reitetuen voltanac az Christus által meg ielentettenec, miképpen Pal Apastal es Christus vrunc ezt bizonittia, Mat. 13. miert hog é bizonioz azert mond minket bodogoknac, hog á mi femeinc ollianokat lathatnac, minemüeket soc kiralioc es Prophetac kinā tanac latni de nem lathattac. Lu. 10. hog ez vg löt egyeb okat nem adhattiuc hanem hogy volt az Istennec kedues akarattia, hog az ő fianac el iöuctelenec általa azokat meg ielentenc, mellicc el fedettetenec vala Matt. 11. es Eph. 3.

De mond hatnad hat ezeket á Prophetac nem lattake, es nem ertettek?

Felclet.

Födel

VT MVTATAS.

Fődel alatt meg abraſtatot lataſoc voltanae mellickről iőuendultenec, de mindenestől fogua nem ertetec, mikeppen Daniel ő maga bizonittia hallam de nem erté, Abakuc propheta kedig az ő tudatlanſagaert kőniőróg az Iſtennec, Abakuc 3. Azonkeppen Ieremiaſnac 23. es 30. reſeben. ezeket az vtolſo napokban ertitec meg es az mi a Prophetaknac meg ielentetet, nem ő eretec ielentetet meg hanem mi eretűnc, es azoknac meg iőuendőleſeben, nem őnnen magoknac, hanem mi nekűnc ſolgaltanac, 1. Pet. 1. Erről tanit Chriſtus vrunc őnnen maga ſ. Ianoſnac negyedic reſeben mikor azt mongya hog azoknac munkaiokban allattunc be, es az ő munkaioknac gyűmőlczet gyűtőgettiűnc, mind azon által őkes ennec az haſnaitol mindenestől fogua meg nē foſtatanac, de teriűnc moſt Pal Apaſtalnac az ő tanitaſara.

Ez meg mondot dolgoknac bizonitaſara az v-rat lelek nec mongya hog a Chriſtuſt ki az vr, meg mutaffa, hog meg cleuen intő lelekre adattatot, es az igaz Lelki ertelmet az tőruinnec atta előkbé, es hog az vy Testamentomnac az ő ſolgalati, nē külső teſt nec ſolgalati legyenec mint a Sidoknal, hanem lelkiec, Ezenkeppen azon Pal Apaſtalbol bizo-

VT MVTATAS.

bizonittatic hog mi ſabadofoc vagyunc, mert az hol az vrnac az ő lelke vagyon ott vagyon a ſabadſages.

Rőuideden hat ez bizonittatic meg hogy moſt minekutanna a fődel el vetetet mi az vrnac az ő diczőſeget a Chriſtusnac abrazattiaban ſabadon lattuc es lelekben, annac az ő haſonlatoflagara valtoztatunc a Chriſtusnac meg vilagoſitaſanac altala, a mi lelkűnc meg valtoztatic mikeppen az Chriſtusnac ſine a tabor hegyen, es meg valtoſtatunc diczőſegről diczőſegre, a Sidoſagbol a keres tiesſegre, amaz abrazatnac az ő diczőſegeről, a lelek nec az ő diczőſegere, a be fedettett diczőſegről a meg ielentetet es niluan valo diczőſegre, az üdőſerint valo diczőſegről a meg maradandora es őrócke valora.

Az maſodikról.

A tőruenyben a teſt nec igaffaga volt, holott az Euangelionban a lelek nec az ő igaffaga mutattatic meg. Az Sido nepek nec az ő külső igaffaga a kortimez vala, hog üdőſerent azon a földön cziē deſſegbē es bekeſegben elnenec az Iſtennec io kedue es akarattia ſerent, a mi igaffagunc penig hog

K

az őróc

VT MVTATAS.

az örök életet vegyűc es abban eliűnc. Io lehet a
fent Lelec bolt ő általoc es iouendőt mondatta-
nac. De mind azon által külső czielekedetben a r
niekban, es földelben voltanac mindenec ar-
niec alat czielekedettenec, es a testiec za lelkiek-
nec abrazati voltanac, mint az földiec az men-
nieknec.

Hogy kedig a Sidoc testiec voltanac, meg bizo-
nittia Pal Apostol, 1. Cor. 10. lassatoc meg a test fe-
rent valo Israelt, a Romabelieknec irt leuelenec
negyedic refében, mit mongyunc hog a mi atianc
Abraham test ferent talalt. Vedd esedben az iget
test ferent mert mellic Abrahamban test ferent
meg lottenec, az lelkieknec abrazattiat viseltec, A
ronnac az ő Papfaga es paranczolattia test ferent
volt, Heb. 7. A törüinnec meg igazulasi testi meg
igazulasoc, Heb. 9. Az egez törüinnec az ő igassa-
gi testnec igassaga, Phil 3. Ackor testben valanac
most nem testbe hanem lelekbe vagyunc. Rom.
7. es 8.

A lelki ember Pal Apostolnac ertelme ferent,
ninczien az törüeny alatt, oc kedig az törüeny a-
latt voltanac, a Galatiabelieknec irt leuelenecne
gyedic refében. Abrahamnac ket fianac peldaia-
ban

VT MVTATAS.

ban Ket fele nepet magyaráz, az Sidokat, es az ke-
restieneket egyket test ferent, az masikat lelec fe-
rent azt az Sido nepet meg mutatuan hog testiec
voltanac a törünnec czielekedeti, aldozati testiec,
mikeppen Leuiti. 26. es Deuteron. 28. Hebr. 9. es
10. meg mutattic.

E meg mondot igekből fennmikeppen nem kö-
tetkezik, hogy azert hűtőc nem volt volna, es az
valasztotac ő közzülőc, nem üdüzültenec volna,
mert ebben az testiekben az lelkire neftenec, es
iouendőbe vartac az Christus által az be telliesi-
test, akoron az a hűt, es az, czielekedet kedues volt
az Isteni előt, es ekeppen akarta őtet viselni es hor-
dozni az üdőnec be telliesítéseig.

Az harmadikról,

Hog a törüinyben a czielekedetők nec igassaga
lót legyen es az Euangeliomban, az hitnec igassa-
ga niluan meg bizonyittatic a fent irasbol Pal Apa-
stol a Galatiabelieknec irt leuelenec harmadic re-
fében azt mongya, a törüiny ninczien az hűtből,
hanem a ki azt czielekedi az által el, azonra tanit
az Romabelieknec irt leuelenec tizedic refében.

K ij es Phi.

VT MVTATAS.

es Phil. 3. melli igieket Pal az törünnec foliasabol vött, mert a törünnec czelekedetnec igassagot e-
keppen jelentette meg regenten az Isten hog ki a
zokat meg mielne es czelekednec eletet venne
Leuit. 18.

Niluan vagy on kedig ez az Istennec az ő ren-
delefeből, mert a Sidoknac az törünnec cziele-
kedeti adatattanac, Es a törünnec czelekedeti mő-
dattatnac meg igazulasoknac, hog azoc a czieleke-
detec meg igazulasoknac mődattatnac, oka imez
mert az Isten a ki igaz semmit nem rendelhet ha
nem cziac igassagot, el annira hog az ő rendelés,
es paranczolat nem cziac ő magokban igazac le-
gyenec, hanem, kic azokat kőuetec es meg igazit-
tiac ez az oka hog azoc az rendelés, meg igazu-
lasoknac neueztetnec Luc. 1. Rom. 2. Psal. 118.

Szükségeskeppen igassag ferent iar az, a ki azo-
kat czielekedeti mellicet az Isten parancziol mi-
nekutanna a Sido nepnec adatott az czelekedet-
nec törünnec szabodon a czielekedet által keres-
hette az igassagot, mindenkoron igeri az Isten ő
nekic az ő io akarattiat, es keduet, ha az ő törü-
nnec Ceremoniait es itilletit meg tartiac, ez az oka a
miert okes az ő io czielekedeteket famlalliac elő
az I-

VT MVTATAS.

az Istennec es ezért keuanniac, hog őket meghal-
gassa, az meg teczie Nehemiasban, ki az ő igassa-
git az Isten előtt jelő famlallia, 2. Esdre. 5 es 13.
Ezechiasbanes, Esaiasnac 38. es az Kiraliokrol irt
4. könyuenec 20. refében. Hog kedig ez az törü-
nnec altala meg égetet, Moses őtedic könyuenec
26. refében niluan vagy on, David Propheta ke-
dig gyakorta mongya hogy meg őrizte az Istennec
paranczolatit, es meg igazulasat, mint az ki
raliokrol irt masodic könyuenec 22. refében. 7. 16
17. 43. 118. Psalmusban.

Mi nekünk most kic az vy Testamentomban
elűnc, egiebben nem engettetic kőkednűnc ha-
nem cziac az Christusnac az ő czielekediben, ki
mindenket mi erettűnc meg tekelt betelliesitűc:
az törünnec, holot mi azt nem mielhettűc: mine-
kűnc cziac az Christusnac keresztfaiaban, es hala-
laban engettetic kerkednűnc, a czielekedetekről
valo kerkedest niluan meg veti az Christus a fol-
ganac az ő peldaiaban, Luc. 17. es amaz keuoly
ferzetesnec az ő semelyeben, Lu. 18.

Annet czielekedet az Christus mi erettűnc, es
oly nagy io teteminieckel latogatot meg, hogy
mind öröcke tartozunc hala adassal ő nekic, mi-
K iij kor ke-

VT MVTATAS.

Kor kedig mindeneket meg mielőnc kikkel tartozunc, ha fontalan fogaknac talaltatunc, An nie ayandekokkal latogatot meg minket az Christus ingien az mi czielekedetünk nec kiuőle hog miltan bolondnac itiltetnec valaki az ő czielekedetnec altala azokat meg fizetni akarna a- uagy azért eleget tenni keuanna, mikor mi meg Istentelenec volnanc es semmi iot nem czieleked nenc akkor a Chrūs czielekedet mi benūnc mindēt es ő hozza vonuā eleit vōtte a Chrūs mindē mi czielekedetünk nec, meg mosogatuan minket es el töröluen a mi bűneinket az ő verenec altala a Christus kegyelmében, melly minket ingien űd űőzit helyhefretic a mi igassagunknac az ő ereie, nem az mi czielekedetünk nec az ő meltofiga- gaban.

Ezekből niluan meg mutattatic mi legyen az Christus az ő orfaga minemű, mikeppen terem- czien mindeneket vyonnan es mikeppen legyen ő egy vr kinec altala mindenec vadnac minemű lelki aiandekokat oſtogat es mikeppen lelekben epiczōn es tarczion meg minket, az halalbol az e letre vinen, a bűnből az igassagra az Istennec ha-
ragia-

VT MVTATAS.

ragiabol az ő io keduerre es irgalmaſſagara.

Mikeppen azért kettő a Testamentum melly ōnac es vynac mōndattatic azonkeppen az kōr- niūlmetelkedes es, amaz testi kerniūlmetelkedes az Sidoc abrazattia volt a masodic kerniūlmetel- kedes nec melly lelki es a Christus által leſen, a Ro mabeliek nec irt leuelenec 2. refeben, es a Colossa varosbeliek nec irt leuelenec 2. refeben, mikeppē kettő az ember az vy es az ő, azonkeppen ket fū- letes felől ſol az Euangeliō, es az első ēber a ma- ſiknac abrazattia, az első fūletes a masiknac arnie ka: az első kōrniūlmetelkedes a masiknac abra- zattia az első fūletes mely az testi Adam ſerent vagon a masodic fūletes Christus ſerent vagyō mellyben vyonnan fūletunc menyből Ioannis 3. Az első kōrniūlmetelkedes mely a teste, a testi ki- zderekben leſen, a masodic mely lelekből vagyō ezekbe leſen kic lelekben kizdetek leſnec. Eze- valoba kerniūlmetöltetnec a Christus által ſerez- tetet kerniūlmeteleſnec altala, leuetuen es ki ōl- tōztetuen az bűnnec az ő testeből hogy ezkeppē mi magunc kic az Christusnac attuc magunkat, kōrniūlmeteleſnec mondattatunc, mikeppē Phi- lipp. 3. bizonittatic.

Hogy

VT MVTATAS.

Hogmi kedig ezeknec iobban vegre mehes-
fűnc az kőrnülmelkelkedesnec mindē iedze sit las-
fűc meg.

Az kőrnülmotelesben az Isten az Abraham-
nal fűuetseget tőn, es annac az fűuetsegnec auag-
frigynec az ő be peczietelese az kőrnülmelke-
des minden fűuetsegeben auagy szerzesben ket do-
log keuātatic, első a fűuetseg, a masica az hűt, melly
az frigyét meg kőtelzi es meg erőssiti, az fűuetseg
lőt Isten kőzöt es Abraham kőzöt az Isten Abra-
hamnac es az ő maguanac, igire a Canaannac
földet es keuannia ő tőle hog őtet felne, es az ő v-
taiban iarna tekellatesen: Ennec meg erőssitesere
ada az Isten Abrahamnac az kernülmelkelkedest
az igiretnec bizonsagara te Istened akaroc lennē
es az te magodnac te vrannad.

Az vy Testamentomban kedig, menniei hűt
vagy az Iesus Christusrol, az Istennec fiarol, ki
mennyekbē vralkodic, es mennyei aiandekokat
oztogat az ő fiainac. A mi refűnc felől az vy Te-
stamentomnac fűuetsegeben, az fűűnec az ő tőr-
uinie vagy, mely az hűtnec tőrúinie, hogy alha-
tatofon higyűnc.

Az vy frigbē, bizodalommal kell hinnűnc, hog
az meg

VT MVTATAS.

az meg fűűlt Iesus Christus, a Messias legyen az
Istennec fia ki menyben vralkodic, es menniei a-
iandekokat ad minekűnc. Az Istennec refű felől
kedig az vy frig, igiretec adatnac előkbe, mēyei
ielen valo ayandekoc, mellic, nem czac igirtet-
nec, hanem megis adatnac.

Mellicket regen az Isten igirt, most agya meg
a Christusban az hiueknec, es sockal nagyobban,
es bűsegesben: A testiekert most lelkieket ad, a kic
Christusban hűnec, most bűnek nec boczanattia
adatatic, a menniek nec orűaga es az örőcelet, őn-
nen maga a Christus mindenestől fogva.

Ebben az vy frigben foglaltatic be az ő, es be-
telliessedic it minekűnc: a földert adatatic a meny-
orűag, az örőkűeg, es a nyugodalom: It valoba tar-
tatic meg a kőrnülmelkelkedes azokban, kiket ő
kernülmett, es be telliessedic az ő igereti, ő Istennec
akaroc lennem, es ő kőzettec lakoznom.

Mikeppen az ő frig be nem telliesseder betű se-
rent az hitelenekben, kic az pűstaban vestenec,
hanem az hiuekben: Azonkeppen lelec ferentis
az vy frig az hiuekben telliessedik be.

A kőrnülmelkelkedesnec e volt első iedzese, tu-
dni illic a meg adando igiretnec az ő iele: hogy ha
L kedig

VT MVTATAS.

kedig á meg adádo igiret nec bizonyag tetele volt,
á kic kőrnülmelked nec vala, ielentic vala, hog
valobá meg né adatot: Minekűnc kedig meg ada
tot ez az oka, hogy az kőrnülmelkedes mine-
kűnc meg fűnt.

MAS ODIC iedzese á kőrnülmelkedes-
nec vetetic azon frignec főuetsegeből, es Pal Apa-
stolnac befedeből, mely az Abrahamnac adata-
tot, kőrnülmelkedest neuzei az hitnec igassaga-
nac peczetinec hog az hiuők nec atia lenne: mert
az őnnen testeben valo kőrnülmelkedes bizo-
nitia vala, hogy ő maganac ellene monduan, hűt
az Isten befedenec, es főuetsegeben be allot, mel-
tá módattatic hat á hitnec igassaganac peczetinec.

HARmadic, á kőrnülmelkedes á valczag-
naciele vala, neminemű refből á ver nec ki onta-
sual lefen vala az valczag, es mondattatic va-
la az ver nec vő legeni nec, Exodi 4. melliec
mind á Christus által telliesitett nec meg, mert mi-
keppen Pal Apostal tanit. az ő ver nec ki onta-
nac altala lőt á mi bűneinkből valo valczagunc,
ezec mienke les nec az hitnec altala az töruien es
az hitnec altala erősitetic meg, es á kőrnülmel-
les nec minden iedzesit az hűt nec altala kel betel-
lies fedni, nem hog mitelliesitenőkbe, hanem hog

VT MVTATAS.

á Christus mi benűnc telliesiti be, el ueuen á mi
testűnk nec kőrnülmelkedesit, es az ő lelkenec
altala á mi testűnket meg őluen.

Mas iedzese es, á kőrnülmelkedes nec az ő
napiarol vetettetic, Mert mikeppen regenten az
kőrnülmelkedes niolczad napon lőt, az az, az
masic het nec nappian: Azonkeppen minekűnc
á Christus feltamadafanac napia, melly az vy het
nec kezdeti á kőrnülmelkedes nec hathato e-
reie.

A Christusnac halala az első hetet vegezi el, es az
ő feltamadafa á masiknac kezdeti. Mikeppen az
estue es reguel, eg napot tesen, azonkeppen á ke-
restsegbé azon napon meg haluan fel tamadunc
á Christussal. A masic het nec első nappian reguel,
feltamaduan á Christus, minekűnc mas menniei
hetet kezdet el, hog az első het nec tistatalan sagat
el vetuen, azon nap keresztsegűnkben meg tistul-
liunc, es az Christus által az atia Istennectista al-
dozati legyunc. A niolczad napnac azért az ő ied-
zese ebben vagyon helyhez tetuen.

Vy éber ki antatic á kőrnülmelkedes re. Io-
sue á masodic kőrnülmelkedest miuele, minek
vtána Galgalaba iutot volna, az Israel nec nepe
L ij hogy

VT MVTATAS.

hog az Egyptusnac fidalma el vetetnec, es a bűn
nec az ő orfaga. Iosue az Christusnac abrazattiat
viseli, lesen ez a kerniűlmetelkedes az Iordannac
az ő reuen, czac egyedűl ez az vy nep kinel az ige
ret vagyon, es az vrnac nyugolmaba be vitetöt.

El reitetet titokban mutattattic meg hogy sen
ki az vrnac őreksegebe be nem mehet ha meg nē
viul, es el hagyuan az ő fagar, a Christustul kőr-
niűl nem meteltetic, miért hog ot a bűn el vette-
tet, az czelekedetről neveztetet az hely Galala-
nac, bizonyos hely adattatic, es bizōios űdō, mely
ben az Adānac vetke, es a tōb bűnec minekűnc
meg boczattatnac, es mennieknec orfagaban be
vitettűnc.

De lassuc meg melly legyen a negyedic czickel
mellyre neznunc kel a fent irasnac igazan valo er-
telmenec ki kereseseben.

NEG YED Sz ER kiuantatic a nielueknec
tulaydonfaginat esmereti, De mind ezeknec felet
te Istennec lelkenec ereie, mely az irasnac velōie,
es igaz tanito es magyarazo mesterō, vilagossaga
es meg mutatoia: mely a fegin paraztnac es, ki i-
rašt nem tud, az irasnac igaz ertelmet meg muta-
tia, el annira hog az igazsagnac ertelmében, gya-
korta

VT MVTATAS.

korta meg az igen bölcz deakokatis felyul hala-
gia: Mert ezek bizuā az ő bölczesége kbē magyara-
zac az irast melli az Istēnec lelkenec intefenec elle-
ne vagyon es gyakorta a bölczeket az ő bölczese-
gekben meg czufollia: Az egygygyű fegienieket
kedig elő vifi es meg epiti. Mikeppen Esaiasnac
huson niolczadic refēből bizonittatic, kit tanitoc
en meg az ertelemre, es kiuel hallatom meg az en
mondasomat? A kic a testől es az emlektől el fa-
kattanac, es meg azon Prophetanac hatuan hatō
dic refēben. Kire tekinczechanem czac a feginre
es a meg somorodot lelkűekre kic rettegic az en
befedimet.

Senki az irast nem erti, es annac belsō titkos er-
telmere nem mehet, kinec Davidnac kolcza nem
adattatic, es a het peczet kiuel be peczetelue vago
az vrnac könyue, el nē vetetnec, es fel nē nitatnac.

Az Isten az ő igeienec ertelmet az betűnec tit-
kos iedzese ala rekestōtte, hog az ebec es disnec,
ezt ez rosa kertec fabadon ne iariac, hanem czac
azoce legyen, kic mindenōket el agyac, es ezt ez
fanto földet meg veuen, idegen orfagokra men-
nec kereszkōdni.

Ó T Ő D Sz ER, az indulatokat az Istennec
L iij hiuei-

VT MVTATAS.

hűeibé, mikor ő mi okból mikeppé föltáac, es az irasbá a mi előncbe tamaftatic, ánac míd eleit, míd köfepit, mind veget meg kel gődolni: mert ezekből köuetkőzic az irasnac igaz ertelme. s. David e nekiben neha oly őruendetes mondasoc vadnac mint ha minden niaualiakból ki vetetöt kefen menyorságban, es minden erőmbe be helyhezte tetöt volna neha kedig olly rettenetes iaygata soc es panafolkodasoc, mint ha, az halalnac kiniai őtet el nieltec volna. Azonkeppen a Philippi varosbeliek nec irt leuelenec masodic refecbél kezd, mely az Isten nec abrazattiaban volt, es az Istenhez valo egyenlőseget maganac nem ragatta vgyan ezen alazta meg magat, folgai abrazatot vót, meg holt a keresit fan. Az elei, a középi, es az vtolsó refec meg mutattia hog az éber Iesus Christus ful, nem masrol ezenkiuól.

HAT odőor, minemű ertelémel kellien a Mofest es a Prophetakat oluafnűc: es mikeppé Chrūs befedet lelekbé, azonkeppé Mofesetis mertekelnűc, bizo dolog ez, hog Moses az ő törünieuel egyetemben Isteni folgalatiaual, es abrazatiaual meg fűnt es fel vettetöt. A főtetseg vtan a vilagoflag, az arniec vtan a valosflag, es a Christus őnnen maga meg adatot, ebből niluan ki mutattatic, hog

VT MVTATAS.

Moses az vy Testamentomban semit nem bizo- nit, es az ő Testamentomból, az vyban semi bizo- sag nem köuetkezic igazan. hanem ha Mofes nec irasit Christusban lelecferent ertiuc meg olly oc- kal irt Moses Christus felől, es Mofes nec, es Chri- stusnac befedi egy linyan folynac, noha beto fe- rent lattatnac ellenkezni, hog ha kedig Mofes nec beto ferent valo ertelmenec helien kely marad- ni, a mint Ebiő tanitot, hat minniaiunknac Sidoc ka kel lenűnc, mint sent Pal Ro. 7. mongya: kőr- niűlkelmetelkednűnc, es az egez törüint meg tar- tatnunc Gal. 5. hog kedig en nec ne kellien lenni ez az oka hog Mofes nec minden törüenie, orfaga papsaga Christus által lelekbén meg tekiltetöt, es veghöz vitetet. Mofes nec törüenie nec innepe, kőr- niűlmetelkedese őrocke valo Christussa löt.

Ennecokaert valamit Moses a külső arniekrul es abrazatrul fol: te az arnieknac alattiarul, az Christusful erced. vizontag valamit a Prophe- tac a külső Ierufalemről folnac, es Israel nepenec külső orfagarol, az ő kiralokrul Davidrul, hog őrecke vralogyec: A kőrnűlmetelkedes nec ő- recke valo frigieröl: innepröl mellyről Moses es a Prophetac aft iriac, hog soha meg nem fűnic.

Ha c

VT MVTATAS.

Ha ezeknec igazságot meg akarod ertened, az külső betű ferint, való ertelme hős semikeppen ne ragazkogyal, mert külsőkeppen ezeknec mind el kellett mulnioc, mikeppen idő ferentis késdetenec, hanem lelki ertelmet keresd meg, és a lelki es menniei Ierusalemről erced, mikeppen sent Iános latafarolirt könnyűnec husonegyedic resében niluan vagyon.

Israel nepenec külső orfaga peldaza az igaz Israelitaknac, az Isten fiainac Christus által szerzőt es epítettőt orfagot lelekben es igazságban, emberri kezelkül meteltettet, Colossabelicknec irt leuelenec masodic resében, melyben az igaz Dávid királ, az Iesus Christus, Iuda nemzetségeből való, Dávidnac es Abrahamnac magua: es valamikor a prophetac Dávidról folnac, főkeppen erre, a Dávidra vagyon tekintetec.

Ez hatodic czickelt azért rövideden ezzel boronialiuc be az ő Testamentomot senki igazan meg nem tuggya magyarázni, a ki ez vy Testamentomnac vilagosságot az Iesus Christust nem esmeri igazan a ki a Christust azon teremő Isten nec mongyaelenni, ki az attia: mert annac ő fia, mikepen Peter Apostol igaz vallást tésen ő felőle: te vagy

VT MVTATAS.

vagy a Christus az elő Isten nec fia, es nem azon teremő Isten.

Tonabba, kic az ő Testamentomot, az vy Testamentom ellen, az igaz doctör a Christus Iesus ellen magyarázzac, ez az vy Testamentomban sent Matenac tizenkilenczedic resében, az ő menniei sent Atiat monda, hog késdetben teremőtte az embert. Es sent Lukacznac tizedic resében halat ad az ő attianac, menynec földnec teremőienec. Imezec kedig nem az attiat egiedül teremőnec mongyaelenni: hanem az harmat egyetembe, miért hog azt mongya, Teremczűnc embert. ez ő Testamentombeli mondaft magyarázzac az vy Testamentomnac vilagossága ellen, es hűtűnk nec aga ellen: hisec egy Istenben mindenható atiabán, menynec földnec teremőieiben: mint ha. A teremczűnc nem nezne a iouendőre, mellyben az Christus által valóban, az Isten nec kepere es hasonlatosságarra teremtetűnc, es a Christus által fel epitetűnc. De ezt ő mondaft, es a többieket kiker forgatnac. masodfor magyarázzuc meg, lassuc meg az hetedic czickelt, es a magyarázatnac regulaiat.

HE T E Dser, neha az iras fol, mint a dolog
M minckűnc

VT MVTATAS.

minekűnc latezic lenni: neha kedig mint ő magában az Isten előtt igasságban talaltatic, főkeppen mikor a paranczolatokrol, es igeretekről emlekezik: mikor az Isten az ő igeiben akarattiat es igeretit ki ielenti, mindenkoron az iras a fondamentomra niz, es Istennek kiualtkeppen akarattia mi legyen, azt ielenti, meg mikeppen Istennek igeie es niluan valo czelekedeti bizonyittiac.

Neha Izraelt az nepet diczeri es egbe magastallia, hogy az ő birodalmec, törüniec, papfagoc, kiralsagoc, téplomoc, kőrnülmelkedesec, innepc őrecke meg marad. Effele bizólagokbā, az irasokbā nez az Isté az ő igassaganac es vegezesc fődamentomara, a Chrüfra: es az igaz Israelre, mely nec fűueben az Istennek viaual irattator be a törüin: es annac az ő papfaga lelekben kezdetöt el, es őrecke meg maradando, mikeppen szaz tizedic innekeben sent Davidnac iruan vagy on. Őrecke valo Pap vagy te, Melchisedeknec rendi ferent.

Az igaz kőrnülmelkedes a mi fűueknec templomaban vagy on az igaz kiraly a Christus, nem a test ferent valo Abrahamnac fiaiban, ha nem az hűuekben, es kicigaz Israelitac mind őrecke vralkodic

VT MVTATAS.

vralkodic azokban, kiraliokrul irt masodic könyunec hetedic reſeben, Esaiasnac kilenczedikben, sent Lukacznac elsőben.

Ezec a czelekedetec a minemű tekintetben az Isten előtt vadnac, es mikeppen rendelte őket eleytől fogua ő magaban, a törüinneki adasanac előtt ekeppen maradnac meg, es alandoc lesnec ő magaban.

A külső betű az irasnac es annac az ő formaia elvetettetic es meg fűnic, mert a Christusnac es az ő igeienec igaz ertelme eletben es lelekben vagy on helyhezttuen, sent Ianosnal hatodic reſeben, es senki nem erti a Christus igeienec titkiat, hanem a kinel a Christusnac lelke vagy on, mert az visgallia meg az Istennek titkiainac melyseget, a mint sent Pal ſol Corintusbelieknec irt első leuelenec masodic reſeben. A Christus igeie azert es annac az ő lelki ertelme mind őrecke meg marad. De a mi lathato eskülső elmulando es valtozando. Sidoknac irt leuelenec tizenkettődic reſeben.

Tobiasnac tizennyegyedic reſeben, es ezer tőb helieken a mi Ierusalemnec es az Israel nepnec diczősege felől iruan vagy on, annac kedig

M ij

az ő

VT MVTATAS.

az ő birodalma felől, királysága papfága, innepe, törünie, kőerniülmetelkedése, és fentsege felől, hogy ezec őrecke meg maragyanac, est lelek ben erced, igaz ez Isten előtt változhatatlan, miképpé minden űigeie.

Vizontag mikor az iras Israelnec el romlafa felől, templomanac, törüinenec, innepenec, kőerniülmetelkődefenec, fönetségenec föl, tuggyad hogy az iras annac az ő külső abrazatiarul es formaia rol föl, melynec meg kellett fűnni es romlani: es az igazságnac, mely azokban abraztatot, helt adni: Mikeppen á napnac helt ad az fetetseg, es á felkeluen ama el nyugfű: mert nem mindniaian Israelitak, kic Israelnec az ő neuet hordozzac, es test ferint Israeltől vadnac fűlettetuen Rom. 9.

Summa,

A mi külső lathato dolog előnkbe tamaztatit az irasban, iedzes, es abrazat, es addig folgalnac, mig azoc kic azoc altal abrazatnac, meg nem a datatnac. Mihelt kedig meg adatatnac, fűkseg hog meg fűnnienec: mert mi fűkseg ott á kep nec es abrazatnac lenni, hol az őnnen maga vagy on ki ki ielentetic es abraztatit.

Ha az

VT MVTATAS.

Ha az irasnac minden peldait es bizonyagit előnkbe vefűc, melliekben bizonyitas es tagadas vagy on azon egy dologrul hogy ez igaz legyen ki mutattatit. Mikor á külső testi Israelnec, az Isten nec igiretit es iouait, mellic á lelki Israelt nec, maganac akarta tulaydonitania es venni, se mikeppen nem engedi az Isten, es őket az ő igeiben meg vetti es tagagya őuenec lenni. Vizontag masut czac Israelt mongya őuenec lenni, es minden ő iouait, ő neki tulaydonittia.

A fent irasban valo mondasoknac es bizonyasoknac ellenkezefec honnet tamagyon, meg kelertenunc es esűnce vennunc, mert külemb á külső betű es abrazat, á belső lelki ertelemtűl, es arniekoknac az ő igazsáगतul: á külső es belső ember á belső es külső czelekedet: A külső es belső teremtes: á Christus es á Moses. Miert hogy ezekbē külömbező természet es czelekedet talaltatit, néczoda hat hog külső keppenis lattatnac á mondasoc ellenkezniec.

Gyakorta az iras azokat kic meg keresztelkennec, es az Vrnac vaczoraiaual el nec bodogoknac mongya es neufű, olliankor az iras nem mutat minket á fentsegnec külső alattiara, es iegiere, ha-

M ij

nem

VT MVTATAS.

nem azoknac az ő belső es lelki czelekedetökre,
melyben tűzben es lelekben az Christusnac hűti
altal meg kereszttelkettűnc, es hitben lelekben e-
lunc Christus testuel es vereuel.

Soc es külömbfele bodogságokrul emlekezie
az iras: Salomon első könyuenec tizenegyedie
reşében azt mongya. Bodog ember aki kőnierül
a feşien. ſent David enekenec negyuen egye-
dic reşében. Bodog aki ſemi beşedben nem tan-
torog, es kinec nelue nem akadoz. Ecclesiast: tize
negyedie reşében. Az elet es halal az Istenec ke-
şekben vagyon: Bodog aki attiat anniat tiştel.
ſent David enekenec ſaznegyuen negy reşében:
Bodog nep a kinec vra Istene: Bodogog mindnia
ian azoc kic lelekben es igazságban kőnierülme-
telkettene, es meg kereszttelkettene, es kic az in-
nepet illic.

Ezec ő mondasoc mind helien' maradnac, ha
az külsőt a bōlsőtől, a lelkit a testtől meg vala-
rod, es az irasnac az ő igazságot a lelki ertelemben
keresed meg. Annakokaert az irasnac agy lelki
ſemet, es Isten ſerint valo gondolatokkal es elmel
kedeseckel tekincz az irasba, es mindenec igazac
leşnac, es ſeminemű olly ala valo, es kiczin czele-
kődet

VT MVTATAS.

kődet nē lehet, mely a Iesus Chrūsnac hűti által
vagyon, hogkedues kellemetes nem volna az I-
stennel.

Valaki azert a Christusban es az ű hűtiben ala
misnalkodic, bodog: valaki az igaz hűtben mon-
gya a mi atiankat bodog, valaki a Christusnac
hűtiben el bodog, valaki monhattia a Christusba
en Istene, legkegyelmes ennekem, bodog. A ki
Christusban nem hişen, imadkozni, bōytolni, a-
lamisnalkodni nem tud, ſem czelekedni, ſem ſol-
ni, ſem gondolkodni, A ki kedig az Christusban
az ő beşedeben, czelekedetben, es gondolatiban,
vagyon bodog, az bodogság ő benne vagyon, es
mindene nem egiebb hanem elet, vilagoság a ki ő
belőle ſarmazic, bodog ha ſol, halgat, el, hal, iar, al

Mikeppen azert az Isten ennőn maga lelec, a-
zonkeppen mindeneket mirtel, es itel az ő ter-
meşeti ſerent, es azt kiuannia, aminemű termeze
tű ő azonkeppen minden ő igeiet, melyben ő hoz-
za haşonlo akarattiat ki ielentette lelki ertele-
mel, es menniei bōlczeşegne, tirkos eşmerettel
vegyue: Mint mikor Ierusalemne, es az templo-
mnac őrecke valo meg maradasarul emlekezie,
nem akaria hogy az külső Ierusalemne, fa-
lara,

VT MVTATAS.

Iara, auiagy epületire neűnc mellyről Christus v-
runc bizonyoskeppen iőuendult, hogy egy kő se
marad a masikon meg, hanem a lelki Ierusalem-
re fordiczuc a mi fēmeinket, es a fēnt lelek nec tē-
plomat, a Christust őnnien magat hűtel veggyűc.

Azonkeppen mikor Christus vruncigeri az ő
hűueinec hog mindeneken vralkoggyanac, min-
denec őuec legyenec, hog őrecke valo bekefegec
legyen, es soha meg ne hallianac: ezeket betű fē-
rint nem kel ertēnűnc hog idő fēriut mind vrac
mindeneket birianac, hanem niluan valo dolog,
hogy a keresztienek nec az ő gazdagfagoc hűtben
es lelekben vagyon helyheztetuen, es ő magaban
mi legyen es minemű legyen meg nem ielent, de
mikor az Isten nec fiainac az ő diczōsegec meg
mutattatic, ackoron ezes niluan leűen.

Ha effele igeretekben a kűlső betűd nezed, se-
mi oly igen tauol ő tūlec ninczen, mert gyakorta
őc egy talpniallia földet sem birtanac, es hog igen
nag fidalommal kergettetenec gyakorta es meg
őletettenec, es anniera űldeűtetenec, hog nincze ho-
ua czae feieket es haiczac.

Kereűdmeg az irasnac lelki ertelmet, mind ez
igeretec be telliesednec, mert a keresztienec vraces
Kira-

VT MVTATAS.

43
kirallioc a Christus által az attia Istennel birodal-
mot vesűnec poklon, halalon, es minden ellensege-
ken lelekben es hitben, mikeppen fēnt Ianos első
leuelenec őtedic reűeben niluan magyaraztatic:
ez a mi győzedelműnc, mellicz ez vilagot meg
győzzōc, a mi hitűnc, kűlső keppen kedig igaz az
mi fēnt Ianos latafarol irt kőnyuenec tizenhar-
madic reűeben iruan vagyon, hatalom adator a
fēnt vadnac hadakozni a fēntec ellē, es őket meg
győzni kűlső keppen azért minden győzedelm,
bekeűfeg, gazdagfag, birodalom ē uilag fiaie: hog a
lathatlan Isten, az ő lathatatlan fianac lathatla-
nokat aggyon, es ekeppen lelki fēmeckel lattassa-
nac meg az ő igereti.

Fő mesterűeg ez, kiualtkeppen valo igaz kere-
űtiennec az ő bōlcűseűeg, hogy Istennec minden
beűedere gondot viseliē es meg mertekellie, mi-
keppen mivelűnc embereckel kűlső dolgokrul
vōtpeldackal űol, kinec allapattiochoz nem kel
ragazkodnunc, hanem az minemű czelyra azoc
mutatnac, azokat kel megkeresűnűnc, valahol hat
az irasban az Isten űol kő falokrul, hadakozaso-
krol, fegyuerrol, aranyrol, ezűűtről: mindenkor
erczed azokat az Istennec term. fēnt fērint lelek-
ben,

VT MVTATAS.

ben, az az, őreke valo kü falakrol, győzedelem-
ról, bekefegről, es fegyüerről, ezec lelekben mind
betelliesednec es megtekiltetnec.

NIO Lczadfor, mincc vtanna mindeneket á
kic á Sido nep kesőt lötenec, pelda alat czeleköt
tettenc az Istentől, fűkseg hogy ő nekicc adata-
tot töruint, es Istennec egyeb besedet, iedző es pel
dazo ertelembc vegyűc, es nem vgy mint külső
keppen az igeknec foliasa ő magaban mutattia
meg: Mert ha á törüent külső bőrü ferint kellene
magyaraznunc, hat senki azt iobban az irastudo
szerzetes sidoknal nem ertette volna. hogy kedig
nem ertetec legyen, eck eppen bizonitatic meg.

Christus vrunc sent Mathenac őtedic, tizedic,
husonkettedic reſeben meg mutattia hog hamis
ertelemmel magyaraztac á töruint: minemű haz
na volt volna kedig az Istennec á külső testnec
körniülmetelkedeſeben, hogy ha ezzel az hiuek-
nec est nem akarta volna mutatni, hogy minde-
nestől fogua ő nekicc meg kellien vyulnioc, es az
ő meg romlot termefetekben fel epűlniec.

Gondolkogyal kerlec felűle atiafia keresztien, wit
akart

VT MVTATAS.

akart az vr Isté anni ſoc Ceremoniackal, külsőmb
külsőmb fele parāczolatockal, külső eteről italrol
ruhazatrol, moſogatafokrol, es hog diſno es nini
huſt ne egyenec, es az hal közet, valamelinec ſer
teie es haia ninczen meg ne egyec de ezeknec
mind lelki iedzeſi vadnac, mi hazona az Istēnec ab
ban, hog á ſolga ki á ſabadſagot venni nem ak ar
ia, hogy arrul az haz aytaiához ſegezteſſec, es ez
kiualtkeppen valo beſedecel meg tekilteteſſec.
Mi dolog ez, hogy gy appyu, es len, auagy kender
ſonalat eſue ſőnni az Iſten meg tiltott: Ket fele
magot egy földbe vetni: A madar feſkec felől hog
á ſait az anniaual egyetembe ſabad nem volt el
venni, nem de ezeknec mind lelki iedzeſi vad-
nakec

Summa,

Ha mi á Christus titkair meg akariuc erteni é ha
rő dolograneſűnc, ſűleteſſenec előtte milőt abra-
zarbā ſűleteſſenec vtāna az ő testeben, ſeltamada
ſanac vtāna lelekbē. Ieremiasbā az első fogſagbā
Rachelnec ſiraſa es iaygataſſa arniekbā mikor á
nep fogua vittetnec ahő Rachelneckoporſoia va
la nagy ſi-

N ij

VT MVTATAS.

Ia siraló es iaygatas lón. Masodic siralom Bethle-
henben lón a Christus születésselert mikor, az kif-
det gyermek Herodestól meg ölettettene, Har-
madfor most lelekben vagy az iaygatas es si-
ralom holot az Antichristus vralkodic es az igaz
predicatorok kergettetne es meg ölettetne.

Christus halala haromfor muttat meg az i-
rasban, arniekban Abelben es minden hűnekbe
kezdetül fogua Apoc. 13. testben kedig meg ölet-
tett a fidoctul Matt. 27. lelekben ölettet meg
naponkent az Antichristustól es az ő tagiatól A-
poc. 11. Haromfor hagyatott egyedül a Christus
előfer arniekban mikeppen Illiesben peldaztat
3. Reg. 19. masodfor testben mikeppé őnnen ma-
ga mongya engemet egyedül hattoc Io. 16. Har-
madfor most lelekben egiedül hagyatott az Chri-
stus holot az ő gyűlökezeti a pustaban futamta-
tot Apoc. 11.

Haromfor tamattanac Christus ellen ez vila-
gi feiedelmec es kiralioc, legy előfer arniekban
David ellen Absolonnal Psal. 2. Masodfor Kay-
phassal Act. 4. Harmadfor lelekben az Antichri-
stussal Apoc. 17. Effele kedig fantalan peldac ta-
laltatnac mint az ő nepe nec AEgyptusbol valo
kihiuassa

VT MVTATAS.

ki hiuassa, az pustaban az sonac kialtassa sentle-
lekne az ő el boczarassa.

Kerdest tamazthatna valaki it chelien. Mindē
irast hat külemben kelle magyarázni, hogy nem
mint a betű mutattia, es a Christus lelkenec ertel-
met kelle minden irasban meg keresnunc, ki mu-
tattia azt az ertelmet meg mi nekűnc, miczoda
kűnyben, es minemű magyarázo Doctornal ta-
laliuc meg az irasnac igaz ertelmet. Tonabba, ef-
fele magyarázatnac nemuel visontag az embe-
rekne velekedesekre vitettetűnc, es köteleztetűnc
hogy az ő gondolattikbol talalt ertelmet kőuef-
sue, es ckeppen sabadsag adatic, hogy minden sa-
badon az ő fele ferint magyarázza az irast, hon-
net anni foc eretnekegec es partolna foc tamad-
nac.

Erről gondolkodni, es erre felel ni fűksgec,
emberi velekedesektől, es emberektől talalt ma-
gyarázatoktól hogy meg otalmazzuc magunkat
felette igen fűksgec, mert meg tiltotta az Isten,
es nem akaria hogy ő kiűle, es az ő aldot sent fia
kiűl, mas tanito mestert, es Doctort keresűnc:
Mikeppen ez niluan vagy on sent Mathenac har-
madic, tizenhetedic, es husonharmadic refeben

N iij

Söt

VT MVTATAS.

Sőt inkább külső példában es megmutattia hogy az éberi gondolatnac, es bölcseségnek őfue elegitese semikeppen ne kiuntassac az irasnac magiarazatiaban.

Fele mas barmot nem szabad volt őfue fogni: ket fele magot azon egy földbe vütni: az vy postot az ohoz foldozni: az ő oltarhoz valo köveket meg faragni, mellickeel egyebet nem akart bizonítani hanem hogy az emberi okosság es merkedes, semikeppen nem illic az Istennek igazsághoz, nem hog azért ezzel szabadilag adatnac a fiai, es kiultkeppen valo magiarazatra az irasnac, sőt inkább rendre hozattatnac mindenec, hog az Istennek lelkenec magiarazattiat köueffec es az egez derec fent irasnac folyasabol az igaz ertelmet ki keressac.

Niluan lattuc kedig hogy az irasban sok ellékező mondasoc talaltatnac, mellicke nec igaz ertelmet nem mehetunc hogy ha annac az ő ertelmet nem vizsgáluc, vigyazassac, Isteni felelemmel, kőniörgessel es iozanfaggal, es meglen minnen magunkban az Christus lelkenec ertelmet meg nem tapasztalluc, es az niluan valo bizonyfagot nem,

VT MVTATAS.

got nem teend a mi sünönkben, mikeppen a Tefalonicabeliek nec irt első leuelenec ötodic refében, es fent Ianos első leuelenec negyedic refében iruan vagyon. addic az igaz magiarazatnac vltara nem iuttottunc.

Mikor ekeppen a keresztien önne magaban meg haborosic az irasban valo vifauonasert, első gradiczara hag az igazságnac esmeretiben, mert kenferittetic foliamni az Istenhöz, es annac az ő segitseget kiuanni, es az irasnac igaz vilagosagaert kőniergeni. Daidnac enekenec tizennioltzadic, es fent tizennioltzadic refében. fent Ianosnal hatodic, tizen ötodic, tizenhatodic: Első leuelenec masodic refében. Solomon első könyuenec első refében. Ieremiasnal harmincz eggyedikben. Efele minnen magunknac meg tagadasaban, lesünce Christusnac igaz tanituan, fel veuen a keresztöt, keuettyuc ötöt, es tanittatunc ő tüle, az vrhoz teruen, el vetetic semünk nec homaliósaga, sünönk nec keminsege. Ekkeppen meg thekiluen az ő akarattath, erttyök az ő

igci.

VT MVTATAS.

igeiet. Kic ez regula kiüliarnac, el reytetuen ma-
radnac ő nekiec az vrnac titkai: Mikeppen őnné
maga Christus vrunac meg monda, tinektec ada-
tot hogy erzetec a meny orfagnac titkait a töb-
binec peldabefedben foloc. Kiknec homlokoc
meg nem iedzettetöt, es a baranyhoz nem tarto-
zoc, a keniu, het peczettel be pecyeteltetuen ma-
rad ő nekiec Apoc: 5.

Hog nemellieknec lattatic, mint ha ez Istenöl fa-
bot forma az irasnac magyarazattiabā, okot adna
külömb külömb part ütefekre etnekekekre, az
ellé semikeppé né alhatuc, mert fűkseg hog a teuel
gesnec lelke vralkodgyec az hitetlensegnec fiaibā
es a keulektől tamagyon a vetelkedes, es vilag-
nac iob reſeben vralkoggyec az hamis tudoman
hamis czuda tetelec legyenec es az hamisfagnak
fainac hatalom adassac meg győzni az ſenteket.
ſent Ianos latalanac tizen harmadic reſeben, es
Danielnec hetedikben.

Testi bölcelegnec gondolattia ſerint sokā ez
előt való ideben, mostanis, neznec a sokasagra, es
regi be vót meg regzöt magyarazatra, melly az
anya ſentegyhazban, vgy mint ionac, es igaznac
itiltetöt lenni, hogy ha ez evelekedes igaz volna,
Soha

VT MVTATAS.

Soha Christus vrűknac az ő magyarazattia igaz
nem lötvolna, es vgy mint igaz, be ſem vetetöt vol-
na: Mert az akorbeli anya ſentegyhaznac, es kő-
zenſegget való tanitoknac magyarazattiaual tufa-
kodot, es mindenkeppen ellenkezöt.

Ha kedig az időket, melliekben mi forgunc te-
kintiuc, ha a meg ſokot regi magyarazatnac az i-
rasban formaiatul el nem allottunc volna, mind
eddig es, a nagyvakſagabol, kiben az Antichristus
vit volt az irasnac hamis magyarazattiaual, ki né
feſeltunc volna meg anniera es, menyben meg vi-
lagosittatunc, ha kedig ennec vranna es a regi ſo-
kot magyarazatnac formaiatul el né ſakadunc,
az Antichristusnac harom Isteninec, hamis vele-
kedetöl meg nem ſabadulhatunc, es a Christus
igeienec igaz ertelmere nem mehetunc.

Bizon elmelkednunc kellenc az Istennek ki ie-
lentetöt akarattia felől, melyben az Antichristus-
nac az ő hatalmaſſaga meg iöuendulretic, hogy ő
vilagó hatalmaſon vralkodic, es az ő birodalma
kiteried, iras magyarazaffal, es czodatetelecek el-
lő mennien, es ſelemelteſſec es beczülteſſec. Dani-
elnec heredic, niolczadic, es kilenczedic reſeben.
ſent Ianos latalanac kenyuenec tizenharmadic,
tizen

VT MVTATAS.

tizen negyedik részében. Es ebben é czelekedetbe allando leszen a Christus el iönetelinec ideiglen, mely ötet minden külső erősségnelkül, az ő lelke nec saianac általa meg öli. Thessaloniabeliek nec irt masodic könyuenec masodic részében, es Esai- afnac tizen egyedikben.

Külömb külömb fele vetelkedesec, part vtetec es eretnek segec hogtamadnac fukseg lenni, hogy ekeppé a valasztattac meg probaltassanac, es a Ba- koc aziuhoktól meg valasztassanac: es az ebec, mit mielhetnec egiebet, hanem hog a Christusaac iu- hai mellet vgassanac, a kisdöt Istennec niaia, mely nel az irasnac igaz magyarazattia vagyó, fukseg hogy ez világ elöt meg győzetestec, es eretnec ne uet visellien, mikeppen azokis, valakic az Anti- christus harmas Istent karhóztatnac, vgy mint eretnekec a papatol meg atkoztatnac: es senki- nec szabad venni es adni nem volt, hanem kiknec homlokokra az ő beliege vettetet fel: Egyedül ezac ezec sentelt Doctoroc, es mesterec, kik neci- rasi ez egez vilagot betöltic es senkinec az ő ma- gyarazattia igaznac nem itilteric, hanem ha, ezek höz hasonlo, es az ő ertelmeket bizonittia.

Az igaz keresztien, csele semfin vestő palastal
nem

VT MVTATAS.

nem gondol, es csele külső tettetős bölcz beszedec kel, az igazsagnac az ő elmeretitől magat nem ha- gya el vonni: hanem, alhatatoson az irasnac egien- lő foliasat követi, vag volt valaki az elöt a ki vgy magyarazta, auagy nem: Mert tuggy hog az iras nem ketelesteröt vagy imelhez, vag amához, hané a mi mesterünkhez a Christushoz, ki az világossa- gnac attiatul, es minden ertelemnec vratul a kene- tet, es az eröt minékünc meg szerzette, sent Iano- nac tizenhatodic részében. Első leuelenec maso- dic részében. Mikor az irasnac tanulasaban es ta- nitasaban ekeppen viseltettunc, aekor szabadon diczökethtunc hog az Istentől tanittatac vagyüc es ekeppen batorittatic meg az mi lelki elnere- tunc.

KILEN Czedser, meg kel ertnunc hogy az Istent az ő igeieben, es folasaban mi hofanc agya önne magat, es a mi termesetünkhez kepest fol a mi ertelmönkre holot kedig ő az ő termeseti- bé külömböz mi tulunc, es az ő gödolati a mi gö- dolatiktól, oly igétauol vadnac mit a meny a föld- től: mert ha az Isté az ő termesetinec diczösege se- rent volna mi velunc, semikeppen ötet meg nem
O ij fogha

VT MVTATAS.

foghatnoc es az ő akaraitat meg nem erthetnőc.
 Sőt inkább vgyan meg tiltia Mosest, természet-
 nec fellied valo esmeretitol, hogy nem mint a mi-
 ben mi hozzanc őnnen magat meg mutattia, es a
 mi természetünkhez kepest czac a meg ielenesbe
 akar meg esmertetni. Azonkeppen filepet hatra
 vona Christus vrunc Attianac felieb valo esme-
 retitol, hogy nem mint ő általa ki ielenterőt vol-
 na.

Isten ellen ualo törekedes hat, es kes bolond-
 sag, Istennec alattianac magyarczattiaban elmel-
 ködni, hol ott a z meg tiltator. Ennec felette kedig
 leheretlenes, mert ha azokat, kiket az vr Isten ke-
 sítőt az ötet szereteknec, emberi sem nem latta,
 emberi fül nem halotta, es a sünek nec gondolat-
 tiokban be nem fallot, mikeppen mi legyen az I-
 sten az ő alattiaban, es természetiben esmerethe-
 tic meg, mely sokkal ezeket mint felül haladgya.
 Annac felette mikeppen egy teuölgesből a masic
 tamad: azonkeppen az Istenben valo alainac, iras
 kiüül valo talalmania soc teuelgeseket veset.

Az Allat nemzette a semelieket,

Az semelice nemzette a természeteket,

Az természetek a meg testfűlest,

Az meg

VT MVTATAS.

Az meg testfűles a semeliek nec egybe czatla-
 sat.

A semilnec egybe czatlasa, az egyic természet-
 nec a masickal valo közleset es rezesuleset.

Az közles, es rezesules, a ket Christust, kincc e-
 gyke sem volt igaz.

Az Antichristusnac hamis Christusa, az hamis
 Isten.

Az hamis Isten a tellics Apastali irasnac meg
 homaliositasat.

Az irasnac meg homaliositasa, a Babiloniai fog-
 sagor.

Az Babiloniai fogfog az vesedelmec, es ekep-
 pen kiezt, e nemzetseget keuetic, az Antichristus-
 nac belieget vilelic, melliet a kie lenem vetic az
 Antichristussal egyetembe el vesnec.

Gyakorta az Isten hogy az ő czelekedetnec
 modgyat es rendit elönk betamasa emberi indu-
 latoc szerent fol, es emberi abrazatokban mutat-
 tia meg az ő akaraitat: neha keset, meniekbe e-
 meli fel, neha a selec ellen indul, gyakorta sebbe
 menyben vagon: gyakorta kedig a földre hely-
 hesített labait: gyakorta menyből tekint ala az é-
 bereknec haira. Most bania, es bankodic czeleke

O ij

detin.

VT MVTATAS.

derin. Mosefnec első kenyűnec hatodiec refében,
Kiraliokrul irt első kenyűnec tizen ötödiec refé-
ben. Mint ha kefe, laba, seme, es egyeb külső ta-
gyay volnanac ő neki, mellicet ha meg nem ha-
tarozod, az irasnac igaz foliasa ferint, nagy karó-
lasban es bolon' gba essel.

Azonkeppen az Istennec lelke felől foluan az
iras akarator, tanitast, vigasztalast, belső gondola-
toknac visgalasat tulaydonittia ő neki, nem a-
zert hogy a sent lelec semilben mas Isten volna,
hanem hogy az Istennec az ő lelkenec általa cze-
lekedetinec modgyat ki feiezze. Azonkeppen az
Istennec hatalmassaga az ő esmeretinec általa oz-
togat minekűne mindeneket, sent Peter masodic
leuelenec első refében. Az Istennec igeie elő, ket-
tő metci a lelket, es be hat a velőig, es meg iteli a
gondolatokat, Sidoknac irt leuelenec negyedic
refében. Az Istennec igeie meg őrisi az lelkeket
Iacob. 1. Az Istennec igeie iteli meg ez vilagot. Is-
tennec kegyelmessége munkalkodic a Pallal. Az
vernec az ő saua kialt. A sel ahon akar ot fu. Az
egec hirdetic az Istennec diczőseget. Egy sem Istē
azert ezec keful: ha akariuc, kōnnien esunkbe
vehettiuc, niert fol az iras ekeppen: mert az őz-
kezek-

VT MVTATAS.

kezeknec hathato ereiet, kie által ő czelekefic, a-
karia meg mutatni.

Niluan valo dolog hat, hog nem czac az iras-
nac külső bōrű et kel a magyarazatban mefnűne
hanem az derecsent irasbol annac az ő bizonyos
ertelmet mellyet az ő lelke mutat ki kel keref-
nűne mikeppen Pal Apastal előfer küldet Corin-
tusbelick nec leuelenec masodic refében bōsgef-
fen bizonyitia igen soros es kesken vt ez melyben
semikeppen nem engettetic hogy vag iobra vagy
balra ki teriűne, gyakorta ha az bettű ferent va-
lo ertelem mellet meg maradunc halalt talalunc
az elettert az irasban, mert az bettű meg őll, ha ő
mellel kedig elterűne es oly lelki ertelmet kere-
sűne mely űrős es velőnelkül vagy on oly czusa-
mos vtra indulunc hogy meg nem labolhattiuc,
fűksēges keppen kiuantattic hat az kōnierges es
vigyazas hogy ez kesken vton arralomnelkül vi-
felteffuuc mikeppen sent Mathenac hetedic refé-
ben, es Dauid Prophetanac 25. ennekeben tanitta
tunc.

T I Z E D S Z E R es vtolsor iol meg kel latuc hog
a Mofest a Christussal, a iōrvint az Euāgelio mal
őfue ne elegiezuc es sauariuc mikeppē mostai űdō
ben

VT MVTATAS.

ben sokan czelekednek ha az ő meg rögzet vele-
kedesekbē, Chrúsnac az ő igicie es itéleti né segitti
őket es melleic nem vonson hat Mofet vebic
ellő, es ekeppen az világosságból az arniekra es
fűttősegre ternek, ha az eretnekeket Christus igie
ic es sentenciája szerent meg nem egethetic hat
Mofesnek túruinet vonfac ellő es az melle alnac
ha Mofesnek törtünet valami igiekben nekic né
solgal az Christuset vebic ellő es ekeppen az ő sa-
bad akaratioc szerēt hurczollia es vonfac az irast.

Ezec rövideden az Regulac es Vtmutatas
az irasnac magiarazatiabā meliekre
néfnűnc kel, peldarul kedic im
sz igiek nec magyaraza-
tiat vettinc.

AZ MEG MON

doi czelekednek es Regulac rendi
szerint valo Magyarazat.

Mofes első kenyuenec első részében.
Monda az Elohim, Termeczűnc embert az mi
képűnkre es hasonlatosságunkra.

Summa,

Ez igekben meg magyaráztatic ki teremtetete
az embert es miképpen teremtetete.

Tanúság.

Első az iges Elohim mit igyvesen.
Másodic az embernek teremtetésében miért
sol az Isten sokfagnac az ő igiciuel?

Harmadic mi legyen az Istennek kepe es ha-
sonlatossága melyre az ember teremtetet.

Az elsőről.

Az Elohim igienec magyarázatiában, mind a
Sido mesterec mind kedig az mostani Doctoroc
czodalaros keppen vesekednek. a Sidoc hog a nie
lunec tulajdonosságabol vūt solasnac modgya le-
gyen hog mikor az Istenről solunc auagy egyéb
meltóságbeli emberekről mi kic also renden va-

P

gyunc

gyunc ekeppé nevesűc tistele nec okaert a sokas-
sagnac igienel az egy Istent Istennec hogannac az
ő felseges volta ki muttataffec.

Lehet hogy ez az nielű nec solassanac modgya
de minec előtte ez az sokas be hořtatot az iras-
ban, nem de az Istennec lelke ki ezeket meg irat-
ta mast akarta cuuel ielenteni mert a prophetak-
nac iouendő mondaſſoc az Iesus Christuſnac bi-
zonſag tetele, niluan valo dolog hatt hog melleb
valo ertelme vagy on ez igienec hog nem mint a
külső sokasban mutat atic meg Christus vrunc
tanituan minket kőniergeni az atia Istennec ki-
uel felsegesb ninczen nem monda azt mi atianc
hanem mi atianc, es fel megyec az en atiamhoz,
az en Istenhőf az ti Istentekhőf nem Istentinhőf
sem Istentekhőf.

Sokan az mostaniackőfűl ez Elohimnac az ő
igeiet vonſac az három semelyre hog az Iehoua
Elohim az egy allatban es három semelyben va-
lo Isten legyen, czodalatos dolog kedig ez hog az
Elohimbolhoz a ki az ő három semelieket holot
ha az igienec tulaydőlagat keuettűc annet iegiez
mint Istennec es ha az három az igenec iegyeze-
se küűl oda rekestettic az Elohim immar három
semeliű Istē leſen, es három Istennec: Valahon ke-
dig azt

58
dig azt valliac noha a semely nec igienel palast
liac az három Istent mert a kinec igaz itileti va-
gyon kőnnien hogy ez vgy legyen meg ert-
heri mert ezt mongyac. az Atia mas semely es ő
magatul valo Isten. az Fiu mas semely es ő maga
tul valo Isten, a ſent Lelec es mas semely es ő ma-
tul valo Isten, mindenic hat mas Isten, miert ke-
dig hogy harman vadnac három Isten, tagathat-
riac vgyan de valoban ez az ő etelmec es ha ſonta
lā velekedeffec. Semikeppen azért az Elohimnac
az ő igeiből ki nem ſaytulhattiac az három seme-
liek nec az ő allattiat.

Mas ő ſor ha az Elohim három semelt magya-
rac az Elohimrol mongya az iras hog teremtet-
te menyec es földet hat az három semely teremtet-
te az menyec es az földet, nē az egy atia Istē meny-
nec földnek teremteie mikeppē hūűnk nec agabā
mutattatic meg, es az egez derec ſent irasnac ſo-
lyaffaban hol mindenűt eg teremte atia Istē ne-
ueſtettic Eſa. 45. Malac. 2. Eccleſiaſtici 1. Acto. 4.
14. 17. Christus vrunc kedig ki az ő Testamentū
nac vilagoffaga ki legyē ez az Elohim meny nec
föld nec teremteie ſ. Mathenac 11. es Lukacznac
10. reſeben meg magyarazza mikor azt mongya,
P ij halat

halat adot teneked atia menyec földnec vra. Az
Apastaloc kedig az ő könyergessekben mikeppé
az Apastali czelekedeterül irt könyuenec negye-
dic rešeben iruan vagy on nem az három semelt
mondia az mennec földnec teremőienec lenni
hanem az atia Istent.

Harmadfor az őnnen mesterec a Calvinus a-
hon az Elohimnac igeiet magyarázza Moſes el-
ső könyuenec első rešeben, meg feddi azokat kic
az Elohimnac igeieiből az három semelick et ma-
gyarazzac niluan meg mutattia erőšac ſerent va-
lo magyarázatnac lenni es mindeneket irt hogy
ez ſele magyarázattol meg oralmáſac magokat
mert ez a magyarázat az Sabelliusnac eretnekle-
get támaſa.

Negyedſer ha az ige Elohim három semelt
magyaráz az Atiat, a Fiut, es a ſentlelket hatt im-
mar nem háromſag hanem negyſeg talaltatic az
ő magyarázatiokban, mert mindiaráſt ez igec v-
tan az iras azt mongya, es az Elohimnac az ő lel-
ke lengedeſ vala auag viſeltetiic vala az viſeken,
az három ſemelynechat az Elohim Iſtennec ne-
gyedic az ő lelkec, ſemikeppen é kedig nem igaz
hat ſemmikeppen a ſem lehet igaz hog az Elohim
nac az ő igeie három semelt magyarázon de ha-
gyunc

59
gyunc bedet é ſele ſenielgő lelkeknek es laſſue
meg az Elohimigenec a ſent irasban valo ma-
gyarázattiat.

Az ige Elohim főkeppen az irasban vettetic
az atia Iſtenert melyben az ő fia a Ieſus Chriſtus
abrazattic meg mikeppen Pal Apastal maſodfor
küldet Corintusbelieknek negyedic rešeben bi-
zonitia, mert az Iſten ki mondatta hogy a ſötet-
ſegből ſenilec az vilagofſag az Ieſus Chriſtusnac
abrazattianacki tündekeſſere, az Elohim mond-
ta legyen vilagofſag miért nem El, hanem Elo-
him az Ieſus Chriſtusnac abrazattianacki tünde-
keſſere es ſenieſſegere, mely abrazat ſockeppen
az ő Teſtamentumban muttatic meg valahon az
iras, az Iſtennec abrazattiarol orczaiarol es kepe-
ről ſol. Az ige Elohim hat főkeppen es legeleſor
az atia Iſtent es annac az ő bölczefget hatalmaſ-
ſagat iegczi melyben a Chriſtus abraztatic meg
mely immar minekűnc az atia Iſtentől adattot i-
gaſſagunkra, ſentſegűnkre, es valtaſagunkra 1.
Corint. 1.

Maſodfor vettetic ez az ige az Angyalokrol
mind ſent Daidnac niolczadic enekéből niluan
vagy on kiſſebbetötöd ötet az Elohimnal a Sido-
knac irt leueleben az Angyaloknal vagy on, Iob-

P iij

nac

mac első részében a Sathan az Elohimnac fiait kö-
söt alapodoc meg erti az Angyalokat.

Harmadfor vetteric a fejedelmekert mint Da-
uid Prophetanac ötven hetedic enekében az Elo-
him birac, niolcuan egyedikben en azt mondan
hogy Elohimoc vattoc, ahon immar az ige Elo-
him az irasban elő iő meg kel latni minemű erte-
lemben vettetettic, az természetű nec hiltoriaiaban
az Elohim teremte meniet es földet az te Apas-
ta li credod meg magyarázza hogy az a teremto az
egy atia Isten legyen Elohimnac mondatratic ke-
dig, mert ebben az czelekedetben abraztattic az
Christus kireualo tekintetben es ki altali iőuendő
ben mindenec vyonnan teremtettenec hogy az
irasnac igassaga meg maradgyon hog egy legyen
az atia Isten kiből mindenec vadnac es egy vr Ie-
sus Christus kinec altala mindenec vadnac mike-
ppen az masodictanufagban vilagosban meg ma-
gyarázom.

Az masodikrol.

Minec vtanna az Isten mennyet földet es min-
deneket assokban teremtet volna; melyben az ő
bölcszeseget hatalmassagat es io voltat meg mutat-
ta, min-

ta, minden ő teremtet allati köből (holoc az testie-
kről es külsőkről) eg sem talaltatic vala melly az
ő teremtoienec hatalmassagat irgalmassagat es io
voltat telketlesen buczulne es őtet diczine es fel-
magasztalna, ekeppen vgy mind czorbasnac es ne-
mindé részei szeret epnec lattatic vala a teretes hog
ha oly teremtet allat nem talaltatnec, mely az Iste-
nec bölcszeseget es hatalmassagat meg esmeruen
őtet diczirne es fel magasztalna.

Ez az oka miért az ember Istennek kiualtke-
pen valo tanaczabol teremtetec es e vilagban be-
helyestettec, hogy az Istennek teremtet allatit sa-
badon meg tekintene itiletet tenne felőlec es min-
denec az ő természetit meg mertekelnie meg
mertekeluen, azonnac teremtoiet magasztalna ez
az első oka miért az Isten vy solasnac modiaual-
el, mert mikeppen oluassuc az több allatoknac
teremtesseben, nem sok assagnac igeuel el hanem
czac egy dolognac iégző igeiuel mint a faknac te-
remtesseben viragosferaz föld a vifec bugyogya-
nac, az ocfalon allatokrol a föld nemfen.

Az éber nec kedig teretessebbé teremczűc (vgy
mond) a sok assagnac igeiuel, mert az embert ki-
ualtkeppé akara teremteni es az ő bölcszesege-
gazdag

gazdagfagiual meg rebesiteni sőt inkább az Chri-
stus általa az vtan vionnan teremni, fel e-
píteni az ő lelkevel meg aiandekozni mint o-
da fel meg bizonyított, az másodszor küldet Co-
rintusbelieknek, ötödik reseből, Ephesumbeliek
nec első reseből. Colosabelieknek első reseből.
Galatiabelieknek harodikból. Mert ebben az te-
remtesben az atia Isten nem csak arra nésmikep-
pen akar teremni az embert, de mikeppen akar
ia teremni és az ő Christussa által lelekben és i-
gasságban fel akaria építeni mert ez igie terem-
czűnc ne az egies embernek és az ő meg tekerte
tesse az ő fundamentomara hogha ezt az igaz
magyarazatot meg nem akaria engedni hat né
azon eg Isten teremtette meniet és földet és azok
bá valokat, mert az előt az teremtesben mindenek
nec csak egyedül való czelekedetnek jegyző igie
nelkül az embernek kedig teremtesében az so-
kalságnak ő igiével.

Másodszor tekint az atia Isten az Christusra
kiert és ki által mindeneket teremt mert és min-
den teremtet allatoknak első felette az tüker és a
pelda az teremtesben mikeppen az bölcsesegről
irt könyuenec hettedik resebén első Salomon
könnienec 8. Harmadik könyuenec 24. resebén.
Vilagosban

61
Vilagosban bizonyítottam kedig ezt mert az a-
tia Istennek teremteséről Isaias 45. és 48. 51. ezt
mongya az en kefeim teremtetec az földet és az
en viain az eger David prophetanac enekinek 8.
15. 18. esen mondattatic holot kedig az Istennek
ninczenec viai sem kefei mint minekűnc éber ec
nec miczoda az Istennek fiaia seme kefe az éber Ie-
sus Christus az ige Isten az lathatatlan Istennek
lathato kepe és tükére.

Effele solasnacmodiai talaltatnac az ő Testa-
mentomban, az vy Testamentomban kedig cze-
kel ellenkező az Isten lelec sent Ianosnac negye-
dic resebén enec az oka imez mert az ő Testa-
mentomban az mi abraztator az Istennek seme-
kefe fiaia által az vy Testamentomban valoban
meg bizonyitator és enec az ő allatia a Christus
meg adatot minekűnc es testben lattatot és meg
tapasztaltator.

Harmadszor bizonyítottam ezt a magyarazatot E-
saiasnac negyuen ötödik reseből melyben niluan
vagyon hogy az teremtesben paranczolt és solt
az ő szolgáló angialinac, mellic nem teremtő ha
nem teremtet allatot az ő szolgálatiara az Sidok-
nac irt leuelenec első resebén. mondattatic ő ne-
kiec de nem ő crettec, és mindenec az ő terem-
bő általac.

62
 ő általoc lőttene az törűn ő általoc adattatott ki
 Galaciabelieknek leuelenec 3. Az Apostoli czele-
 kedetről irt könyuenec 7. részében, es az Sidonac
 irt leuelenec 1. es 2. Moses második könyuenec
 harmadic részében az Isten az ő nepe nek azt igiri
 azen orczam te előtted megyen el Pal Apostol
 kedig első Corintusbelieknek irt leuelenec 10. re-
 sében az Christushac abrazattara magyaráza.
 Moses első könyuenec harmadic részében az Is-
 tenie lennie meg Mosesnek sient Istvan az Aposta-
 li czelekedetről irt könyűnek heredic részében azt
 mongya hogy Angyal volt az ki Mosesnek meg-
 jelent, mert akkor az Angyaloc viseltet az Chri-
 stushac abrazattat es imattattat magokat most
 kedig hogy a Christus az ő fejec meg adattat mi-
 velűnc egyetemben az Christust imadgyac. De-
 lassuc megvalloban az hamis magyarázatnac az
 három szemeliről es teremto Istenekről kik et ez
 ige kből akarnac bizonyítani ektelenfeget.

Ha valami szemerem volna az ellenkező felbő-
 oly vakmerő keppen az irást nem vonnac az An-
 tichristus tevelygessene megierősítessere, mellic
 a Prophetac es Apostolok ősből bizonyította ez i-
 gekből a Christushac az atiaual egyetemben kül-
 ső menyec földnek teremtetet, auag mely irást
 bizo-

bizonittia ezt a Christus felől né de mindenűt az a-
 tia módattatit e eg Isténec kiből mindenec vadnac
 es eg yr Iesus Christus ki által mindenec vadnac.

Ennec előtte az Antichristus folgai ez igiek-
 ből bizonyittiac vala az egy állatban es három fe-
 melyben valo Istent az igeben teremczűnc hog
 az három szemely volna, az vtan kedig hogy azt
 mongya az iras teremte az Isten, az egy allatot.

Mikor ez erőfackal behofot magyarázatot ő
 magoc segienlenec mast talaltanac, tudni illic, az
 három egienlő Istene ket, amminemű ockal ke-
 dig harminc fajtól nac ki, Az teremczűnc az ő ige-
 ieből, azon ockal tizen huszat auagy többetes hof-
 hattnac ki belőle mert ez a közenséggel valo mó-
 dasteremczűnc azonkeppé folgal őtűenec amint
 háromnacie, az Antichristus tudomaniac otal
 masoi czac harminc valostottanac magoknac. De
 hōnet bizonyittiac ezt az ő követközefeket sēmi I-
 sténec az ő igeiéből hanē az ő gondolattio kbol,
 ez az emberi elmelkedes bizonyittal nem eleg ez
 mi hūttűnknek vallassanac fundamentomanac
 felfeytessere mely egy teremto atia Istent mutat
 minekűnc nem harminc sem harminc auagy ha-
 rom szemelit.

Ha ez igeben teremczunc három személy re-
késztettic beaniert hogy nem egiről hanem socka
krol mondattatic hat amaz Istennec első paran-
czolattia idegen Istennid en előtttem ne legyenec
hat azoc az idegen Istennec es czac harman vol-
tanac, annac felette mikor az Israel nepe minden
arany es ezüst marhaiat őfue horda es Aront ke-
serittec hogy Istent emelne ő nekic őc kedig az
öttet haró felől ezt mondanac ezec az mi Istén-
ninc kic minket AEgyptusból ki hostanac őttet
hat nem egy hanem három boru volt.

Touabba Christus vrunc fent Ianosnac har-
madic refében kősenfeggel sol a mit tudunc er-
ről solunc ha az ige solunc tuduc miért hog nem
egiről lattatic mondatni mint az teremczunc ha-
romról hat az Christus es ki cseket mongya nem
egy hanem három, mikeppen bizonnial a Sophi-
staknac három Christussoc vagyon.

A Prophetac gyakorta solnac kősenfeges ige
uel ő magarol egyedül, ha ez fele igiekből az ha-
romfag kőuetkefic hat valahon az kőzenfeges i-
get talaliuc mind azon háromfag lefen, Pal Apa-
stal egyedül ő magarol kősenfeges igenel sol elő-
ser küldet Theffalonikabeliek nec irt leuelence
masodic refében, es masodfor küldet Corintus-
beliek

63
beliek nec első refében mi tünectec az vrnac ő i-
geiből ezt mongyunc, kőuetkefic hat hog Pal es
fent háromfag legyen.

Terienbe minden kereszti az ő fűuebe es ker-
gie meg lelki esmeretit esen hog ha effele örőfak
ual vont irafok al es bizontalan emberi elmelke-
desekről az igaz fundamentum mellől el alhatte
auagy nem, niluā valo irast kel arrol ellő hostnioc
hog az haró személy mōdotta ez igeket terēcunc
embert es mind harmācgarant valo teremtoe le-
gyenec, mikeppen mi niluan bizonitiuc hogy
czac az Atia Isten legyen mennyec föld nec terem-
toie. az Iesus Christus kedig az egy ki alral min-
denec teremtettenec kic menyben es földön vad-
nac nem mennyet es földet.

Ilaiasnac hattodic refében kőzőnfeggel sol az
Isten ki megyen vg mond kőfűlunc, es vgyan ot-
tan kit boczastac egyedül valo iegző igenel az kő-
senfeges valo ige ha harmat iegycs az egyedül
valo kedig egyet hat immar nem háromfag ha
nem negyseg lefen, asonkeppen Esaiasnac negy-
uen egyedic es negyuen harmadic kősenfeges
solasnac igeie vagyon.

Ha az ellenkező fel meg engeddi mikeppen
megis kel engedni hogy az Isten az Prophetack al

Q iij

es az

es az Prophetac által folt, miért nem folhattod-
hat az ő Angyalival es holott niluan ez meg bi-
zonittatic Esaiasnac 45. refében hogy az teremtes
ben paranczolt az ő Angyalinac, es 9. ennek elē
fent Dauidnac azért ha azt mondanoc es terem-
cztunc falliunc alla lassuc es mind effele igec hog
az Angyaloknac mōdotta nē folnāc iras ellen, nē
ez ertelemben hogy az Angyaloc teremtettenec
volna auagy az teremtesben segittō tarsai volta-
nac volna az Istenec hanem azért hog az Chri-
stusnac abrazattiat visseltet kiben es ki által az a-
tia Isten minden czelekedetit meg akartate kel-
leni.

Sodolgookban paranczolt az Isten az Angya-
loknac es lokakat czelekedet ő általoc az hiue-
ket meg sabadittotta az ellenfeget kedig meg
būntette mint Aegyptusban Sodomaban, es Sen-
nacheribnec az ő būntettőseben, nem de az An-
gyalockal tanaczkōsic ez az Isten Achab ellen 3.
Kiraliokrol irt kōniunc 22. refében nemde Na-
buchodonosornac būntetese felől Istenec vege-
zet az Angyaloc mondgyac es meg Danielnec
negyedic refében. Iobnac hūtit mikor probalni
akaria nem de a Sathannal fole az Isten. Iobnac
első es masodic refében.

Summa.

Summa.

Christus vrunc fent Marknac 13. refében az ő
menniei fent Attianac tulaydonittia mindenek-
nec teremteset kezdetben nem ő maganac, fol
kedig az külső teremtesről es Mosefnec kezdeti
ről, azonkeppen Adamnac es Euanac az ő terem-
teket tulaydonittia az ő menniei fent Attianac
fent Marciria Euangeliomanac 10. refében, fent
Mathe 19. Esaias Prophetac 45. Christus vrunk-
nac hat es az ő igaz magyarazattianac inkab kel-
hūnūanc es engednūnc hogy nem mint a papa tu-
domannia mellet kialto Sophistaknac.

Ha kedig azt mondanac azért nem emlékezie
ő magarol mert embersege ferent fol semmit nē
hasnal ő nekic az a fogas, mert ha az atia Isten
küültőb teremto Isten volna hat az Christus az
fent Lelekről el nem feletkezet volna, mert ar-
rol senki nem gondolkothatic hanem czac az I-
stensegben.

Az barmadikrol.

Az Istenec kepe es hasonlatossaga ket kep-
pen magyarazatic meg előser a menybē az Iste-
ni tellegnec es iouainac az éberrel ref feret valo
kōsles

köfles vagyon, anniera menniere az Isten akkor
az első teremtesben az embert felépíteni akar
ta az külső előknek formaiában minden egyéb al
latokat felül halad es az önné czelekedetit meg
mertekli es megítéli az bölő életnek kedig rendi
ben Isteni ioual meg rekesitetet, mikor kedig az
iras az Isténec iouainac rekesülesset az emberrel
magyarazza nem neminemű ragaiban valo an
nac az embernek felépíttéről szól hanem az tel
lies emberről mely a Christusban es annac az ő
oragaban, telles keppen meg adattic minekünc
Pal Apaital nactanitala ferent előser küldet Co
rintusbelieknek leuelenec tizenötödie rekeben,
Mikeppen ez földi Adamnac viseltuc kepet, az ő
keppen az menneinac es visseliűc, az Colossabe
lieknek harmadic, es Ephesumbelieknek negie
dikben, öltefetecc ki az regi Adambol es öltefetecc
az vyban, a Romabelieknek irt nioleczadic reke
ben, hogy minket hasonlatossa tenne az ő fianac
kepchő vgyan ottan forgalmatosson varia az e
gez teremtet allat ez Isten fiainac meg ielenesset.

Ha azert az Istennec kepet melyre az ember te
remtettet mi legyen esünkben akariuc venni az
Iesus Christusra tekinczűnc mely az lathattatlan
Istennec lathato kepenec es mi voltanac belegie
nec ez

65
nec es mikenen ő kepenec mondattatic azon
keppen igenec es mindenec ő reia iol illic, ő ke
penec mert az Isteni selsegnec io voltat niluan
valo keppen meg mutatta ő magaban el anniera
hogy az ki az hűtnec vilagossaganac altala lattia
a Christus vgmint egy eleuen tükörben az atia I
stent ő magat lattia mikenen őnnen maga Phi
lepnek monda az ki engemet lat az en atiamat
lattia.

Azonkeppen meltan mondattatic az Christus
igeienec mert annac az ő befedebe ki föl akara
tia es elmeie ki mutattatic nem maskeppen mint
egy bizonyos kepben es tükörben a melyben an
nac az ő abrazatia meg laczi az ki abban abraz
tatic erre valo fét lanolnac mondasa az fiu ki az
arianac köbelebé vagyon ő magyarazta meg mi
nekűnc Tolmacz ige melybé az Istensegnec min
den gazdagfagi es iouoltanac kinczei meg talal
tatnac hogy az ő testenec tagiainac az sent gyule
kezernec ki östogassa es meg mutassa.

Masodfor ez historiabol vegyuc esünk
ben miben viselte az Adam Istennec kepet mel
az Christus nem czac elmeinec iofagiban,
nem ertelmenec akaratianac es elmeienec az
ő tehetlegekben, nem czac az birodalomban

R

es vra

es vraságban, mert az Isten az teremtesben az egész emberről föl teremczúnc embert, az éber kedig néczac elmesem annac kedig czac ióságos czelekedeti iónuendere nez hat melyben az Christus által fel építetté valoban az Istennek kepere mely fel épített minden teremted allatoc vānac hog az Istennek fiaiac valtságokban es meg szabadulásokban, az rabagtól meg menekedienec es az első allapatra vittetessenec.

Harmadszor ez igekben meg muttatic, az emberi nemzetec az ő meltsága mely igen nagy legyen, mert sem menyben sem földön az teremtet allatoc köset nem talaltatic az mely az Istennek kepere es hasonlatosságra teremtetet volna hogy ha az Angyaloc most meltságasb állapotban vadnac ennél hogy az Istennek fűnet lattiac, es vetek nélkül vadnac, es nem eckeppen termesket ferent az bűn es az halál alá rekesztetec, euul ez meltsággal minem mindenkoron fellül haladia az embert mert amit fent Ianos mond alha tatosson meg marad. Tuggyuc kedig ha meg ielē nic ő hōsa hasonlatossoc lesűnc mert meg latuoc őtet mint ő magaban vagyon. David propheta kedig niolczadic enkeben kisebbet őtet az Angyalok-

66
Angyalokkal diczösségel es tisztességgel meg koronastat őtet, Mely mondas iöllehet főkeppē a Mesiasra neű mint az mi feiűnkre, az vtan kedig mireanc es mint ő tagaira.

Bizonial hog nagy meltságra vittetec az emberi allat, hogy minemű diczősége a Christusnac vagon menyben azonnal reszitetnee az hiűoc es mint őreckes tarsoc az Angyaloc mint Istennek fogai az ő feki előt alnac es az Istennek paranczolatlatol vadnac az hiűoknec kedig ez igitetec, az kigyőzedelmes lesen, ezt adom ő neki hog az en fekemben űllien. Toabba ez hiűnec iteli c ő vilagot mely az Angyaloc felül nem mondattatic.

Szikseg hat hog mindenkoron seműnc ellőt legyen az mi meltságunc es Isteni keperc es hasonlatosságra valo teremtesűnc hog Istentől min nekűnc adatot irtat meg ne vesűc es az ő templo- mat meg ne feretessűc főt inkab ennec az ő fen- geit bennűnc őrisűen, naponkent őregbeggyűnc es az Istennek fiaual az meg diczőslesben az te- kelletes fel épített vehessűc.

Conclusio.

Az egygyűgyűeknec epuletiekre es az Istenfelők nec vigasztalásokra es tanitásokra akartā ezeket

R ij

im er-

im ertem kedig az embereknek busfalakat es
haborusagokat ez ielē valo harōsagnac verelke-
desse felől de lockaliob mostan meg busulnioc es
hūtōket meg probalnioc es az irasnac valo ellen
kezelesekben venniec hogy nem mint az vtan
nagy haborusagban esniec, miert hogy az irasnac
igaz egyenesseget es foliaslat esekbe nem vōrtte
Iob most az irással tussakodniac az keresztienek-
nek hogy nem mint az vtan ō magokban es lel-
ki esmeretekben meg tantorodnioc.

Ez vilagnac sokot panaszkodasoc ez valami-
kor az vr Iſtē az ō igeienec tistitassat el kezdi, hog
haborusagnac es vīsa vionnasnac neuuel bīdal-
mastassac az ō igazsaga de megtatlan. A Prophetac
Christus es Apostaloc ellen azonfele kialtas volt
hog a bekeffegnek es egienessegeknek rontoi vol-
nanac Christus vrunc kedig ennec az ō okat in-
kab az emberekben hog nem mint az ō igeiben
mutattia meg ſent Ianosnac harmadic reſeben
mikor azt mongya az vilagossag ez vilagra iōue
de az emberek inkább ſerettce az ſūtetseget hogy
nem mint az vilagossagot.

Az igazsagnac az ō esmereti ellō nem megyen
haborusagnelkül mert az pokolbeli ōrdeg ki az
ſōttetsegnec ſeie az hūtteneket kiket abban
fogua

67
fogua tart erōffen ōrifi es bannia hog abbol meg
ſabaduluan a Christusnac es az ō igeienec igaz el-
meretire vitteffenec es meglen hatalmasson bīria
az ōueit ſemmi haborusag ninczen, mihelt kedig
az igazsaggal kezdic az ō orſagat ostromlani min-
den felől az emberek fel tamadnac es eleit akar-
iac venni es megoltani.

Bizonios pelda tamaſtattic erről mi elōnkben
az Apostoli czelekedetről irt könyuenec tizenki-
lenczedic reſeben, Ephesomban nag czendesseg
es bekeffeg vala Diananac templomaban ez ha-
mis Iſteni tiſteletnek palasſtia allat el anniera hog
nem czac az papoknak bōffeges iōuedelmec vala
hanem meg az egeſ orſagban ſōſo meſterec kie
valanac mind ōueſſeckepiro kepfaragoc giōng
fūſōc nag fizetelt veſnec vala abbol az hamis tiſ-
teletből, mihelt Pal oda iutta es az hamissag ellen
az igazsaggal kezdic tussakodni, nem de nagy ha-
borusag vetelkedes es partūtōs lōne? ezert meſtā
Palt nem fegyhettiuc hanem az ſōttetsegnec ſol-
gait kie nem ſenuethettic vala hogy az ō reuely-
geſſec es hamis Iſteni tiſteletet ki muttataſſec. ni-
keppē mostani ūdōben es czelekeſneckie az An-
richriſtus harom Iſtenninec hamis velkedesse-
ket oralmazac, kie azt kiuianac hog az emberek

R iij

behun-

behunniac semeket es semmit se lassinac se halia-
nac, se oluassinac hanem á mint őc ertic predikal-
liac es tanítottac.

Gonosz egienesség es bekeesség az mely az Isten
ellen es az ő igeie elléferkéstettic az emberek kö-
sét ez felette igen artalmas az Istennec igeienec,
melyről Christus vrunc es az prophetac panaszol-
kodnac őnneti maga azt mongya né iőttem hog-
ez vilagra bekeességet boczassac hanem fegyvert.
Esaías kedig im az bekeességben, ennek őm felette
igen nagy kösszerűségem vagyon, nemkel hat es vi-
lagnac az ő bekeességet nešnűnc, hanem őremet
es bekeességet lelekben keresnűnc mert ez az kere-
stieneke melliet Christus vrunc ő nekic adot.

Semikeppen az hűnűknec artalmas nem lehet
az irasbol tamadot visha vionnas, mert á mely fel-
nel az igazság vagyon az ellenkező bizonyságoc-
kal fel nem feytethettic főt inkább meg erősítte-
tic es az eges derec fent irasnac értelmere világos-
ságnylatkoštatic vifontag az hamisság meg feytet-
retic es meg mutatatic hog ekeppen eg felől sem
lehet az igazságnac es az hűnek nec artalmara az
irasban valo hadakofas minec előtte kedig az ve-
telkedesben ki fenylec az igazság iob Pal Apastal-
nac az ő tanaczat követtűnc hogy az irasnac az
ő ma-

68
ő magyarázatát meg ne vessűc es á lelkeket meg
ne foyczuc es olczuc tűsűl vassal sűdolommal ne
kergessűc, mert effele czelekedteckel mind mi ma-
gunkat mint Istenűnk et meg bantűc.

Az Atia mindenható vr Isten az ő lelkenc al-
tala hordoson es vűselen minket hogy az ő aldot
űentűanac elő es eleuen tagiai lehesűnc es az Istű
nec űenteiuel egyetemben, az Antichristus belie-
get hyomlokunkrol le vetheűnc es ő nekic
űentűegben es igazságban űolgalhaf-
űunc Amen.

Az niomtatásban való vetkeket eképpen
iobiczad meg.

Az Cnac masodic leuelenec hettedic versében iriianre oluis
oruan. Azon Cnac harmadic leuelenec masodic reszen 15. versé-
ben allatniert allattius.

A Gnac masodic leuelenec első reszen 15. versében po-
beliert pokolbeli. Azon Gnac harmadic leuelenec első reszenec
10. versében bekeltetert bekeltetes.

Az Lnac harmadic leuelenec első reszenec 10. versében föld
nelkülert földnelkül.

A Knac violsó leuelenec 9. versében á kötelxier kötelest.

Az Lnac harmadic leuelenec első reszenec 9. vers. á testölora
testöl vgy in ottan 10. vers. az kertekert kertet.

Az Mnac harmadic leuelenec masodic reszenec 11. vers. az l-
stennec issiac.

Az Nnac első reszenec 12. versében á lathatlanert lathatt
len, vgy in ottan siantikert siannac, azon Nnac masodic leuelenec,
masodic es harmadic versében sületestert sületestert, gyer-
mekert gyermekert

Az Pnac első leuelenec masodic reszenec 2. versében lsten-
nekert, lstennekert, vgy in azon leuelenec violsó ver. az vilaha-
merte velobin. azon Pnac masodic leuelenec első reszenec 9. ver.
ecelmekert erelme, 11. vers. kedig magyarakert magyaraz, a-
zon Pnac masodic es harmadic leuelenec 12. es első versiert
int az bodotert bekert.

Az Rnac masodic leuelenec első reszenec 17. vers. irtatert
tokert.

*Quam tota hic pagina sit
reliqua quicquid est
omnis et debet tota esse*

